

MGH Marell
Opfergeltstraat
6363 BW Wijnandsrade

JAARGANG 23 NUMMER 34

3 F

BULLETIN WIJNANDSRADÉ

UITGAVE HEEMKUNDEVERENIGING
VRIENDEN VAN WIJNANDSRADÉ

Bij de voorpagina:

Van schuur naar woning

Het zal niemand zijn ontgaan dat er in de nagenoeg haakse bocht nabij het kasteel van Wijnandsrade een brok historie in de steigers staat. Plastic bedekt het licht glooiende pannendak. Binnen schragen stalen stempels de twee eeuwen oude balken en muren. Rondom het monumentale pand ligt volop bouw materiaal, nodig voor een nieuw, lang leven van deze schuur, ooit gebouwd in 1803. Van de tijdelijke omheining valt af te lezen dat architectenbureau Beckers uit Amstenrade verantwoordelijk is voor dit chirurgische precisiewerk, nodig om volgend jaar onderdak te bieden aan de nieuwe eigenaar, de familie Monze uit Hulsberg.

Om het bouwwerk om te mogen toveren van landbouwschuur tot een indrukwekkende woning met uitloop tot aan de beek, was vooral veel geduld een schone zaak. Vraag anders maar aan de vorige eigenaar, Theo Opfergelt, 76 jaar en neef van burgemeester Opfergelt. 'Zes jaar nadat ik in 1977 deze schuur kreeg van mijn oom en oud-burgemeester van Wijnandsrade, heb ik bij de gemeente en bij Rijksmonumentenzorg een verzoek ingediend om er een woning van te mogen maken. Want er moest natuurlijk wel wat mee gebeuren, anders zou het op den duur toch nog in verval raken'.

In voorbije eeuwen hoorde de schuur bij het kasteel en herbergde een smidse plus een bakoven. 'Maar die bakoven is later afgebroken omdat er ook al eentje op het kasteel zelf stond', herinnert Theo Opfergelt zich. Nu, na twintig jaar van volharding, krijgt de schuur zo'n beetje de functie van poortwachterhuis in de bochtige zuidkant van Wijnandsrade.

Hans Toonen

BULLETIN WIJNANDSRADE

Uitgave van de Heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade

Jaargang 23, nummer 34 (winter 2004)

Redactie

- * Wiel Oehlen
- * Jack Jetten
- * Eppo Brongers
- * Hans Toonen

Fotografie

- * Jan Jansen,
tenzij anders
aangegeven

Redactie-adressen:

- * Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade, w.oehlen@planet.nl
(tevens het secretariaatsadres van de Heemkundevereniging)
- * Rhodestraat 14, 6363 AZ Wijnandsrade

INHOUDSOPGAVE

* Inhoudsopgave	1693
* Redactioneel	1694
* Opstelwedstrijd	1696
* Lei van Oeffelt	1701
* Limburgse volkswijsheden	1708
* Uit de oude doos	1710
* Heemkundige berichten	1711
* Jonge Boeren deel 2	1717
* Prijsvraag	1729
* Ontwikkelingen binnen de voormalige gemeente Wijnandsrade	1730
* Communicantjes	1735
* Aanvullingen en rectificaties	1736
* Gedicht	1746

Redactioneel

Onze heemkundevereniging werd op 22 december 1981 opgericht. In de begintijd verscheen op onregelmatige tijdstippen een bulletin (aanvankelijk nog op A4-formaat). Geleidelijk aan groeide het gebruik in ieder geval een keer per jaar een bulletin uit te geven. Sinds het midden van de jaren negentig ontvangen onze leden jaarlijks standaard twee edities. Voor u ligt inmiddels alweer bulletin nummer 34; opnieuw boordevol een gevarieerd aanbod.

In deze editie staat de jeugd sterk centraal.

Sinds 1996 organiseert onze heemkundevereniging, in nauwe samenwerking met de leiding van de St. Stefanusschool, jaarlijks een opstelwedstrijd voor de leerlingen van groep 8. Naar goed gebruik publiceren wij hierna de twee prijswinnende opstellen.

Na meer dan dertig jaar onafgebroken aan de St. Stefanusschool te zijn verbonden, legt directeur Lei van Oeffelt op 1 januari 2005 zijn schoolkrijtje voorgoed neer. Een goede reden om deze markante 'meister' (die tot het begin van de jaren negentig bestuurslid van onze heemkundevereniging is geweest) in dit bulletin uitgebreid te portretteren.

In deel 2 van onze miniserie over de Jonge Boeren van Wijnandsrade gaan wij hierna in op de belangrijkste activiteiten van deze vereniging en op de Jonge Boeren- en Tuinders Bond (J.B.T.B.), waar de plaatselijke afdeling onderdeel van uitmaakte.

En als afsluiting van ons 'jeugdig blok' presenteren wij u de communicantjes van 2004.

Daarnaast besteden wij in dit bulletin, met dank aan Pierre Snijders, aandacht aan een aantal interessante ontwikkelingen binnen de voormalige gemeente Wijnandsrade.

Met de vaste rubrieken 'Limburgse volkswijsheden', 'Uit de oude doos', 'Aanvullingen en rectificaties' en (de nieuwe rubriek) 'Heemkundige berichten' completeren wij deze editie.

Veel leesplezier!

Mocht u als lid van onze heemkundevereniging ook zelf eens een bijdrage willen schrijven dan wel behoefte hebben te reageren op een van de artikelen uit dit blad; dat kan en daarvoor hoeft u niet in het bestuur of de redactie van onze vereniging te zitten.

Ook interesse én inspiratie? U kunt uw bijdrage of reactie inleveren bij een van de redactie-adressen (of mailen naar w.oehlen@planet.nl).

Daarnaast.

Mocht u in het bezit zijn van oude foto's, boeken, voorwerpen, artikelen, enz., die betrekking hebben op Wijnandsrade en die u op een verantwoorde manier in beheer wilt geven of die u bereid bent te laten kopiëren of fotograferen; neem contact op met een van de bestuursleden van uw heemkundevereniging. Hetzelfde geldt voor mogelijke (historische) vondsten van bijvoorbeeld scherven, oude dakpannen, munten, e.d. uit de bodem in en rondom Wijnandsrade.

De namen en telefoonnummers van onze bestuursleden staan achter in dit bulletin.

De redactie

Opstelwedstrijd om de 'Pastoor J. van der Zee trofee' 2004

Pater van der Zee opperde in 1996 het idee voor de leerlingen van groep 8 van de St. Stefanusschool jaarlijks een opstelwedstrijd te organiseren. Eind dit jaar vond deze wedstrijd dus alweer voor de negende achtereenvolgende keer plaats.

Het onderwerp was ditmaal:

- Wat wil je later worden?
- En waarom?
- En wat stel je je daarbij voor?

Er kwamen – enkel uitzonderingen daargelaten - wat meer taal- en stijlfouten voor dan vorig jaar, maar aan fantasierijke ideeën ontbrak het zeker niet.

Na beoordeling door de uit vier man bestaande jury behaalde **Bas Akkermans** het hoogste aantal punten voor zijn opstel *'Ik wil later dierenarts worden'*. Een aardig verhaal, waarbij men kan stellen dat er enig idealisme uit spreekt. Een van de juryleden schreef: 'Als Bas later dierenarts wordt, dan vertrouw ik onze zieke huisdieren aan hem toe!' Hij mocht de begeerde wisselbeker ontvangen, vergezeld van een geschenkbond van € 25,-.

Tweede werd **Mendy van de Warenburg** met *'Mijn leven als zangeres in een band'*. Een levendig en zeer vlot geschreven opstel. Zij mocht een geschenkbond ontvangen van € 15,-.

*Namens de jury,
Eppo H. Brongers*

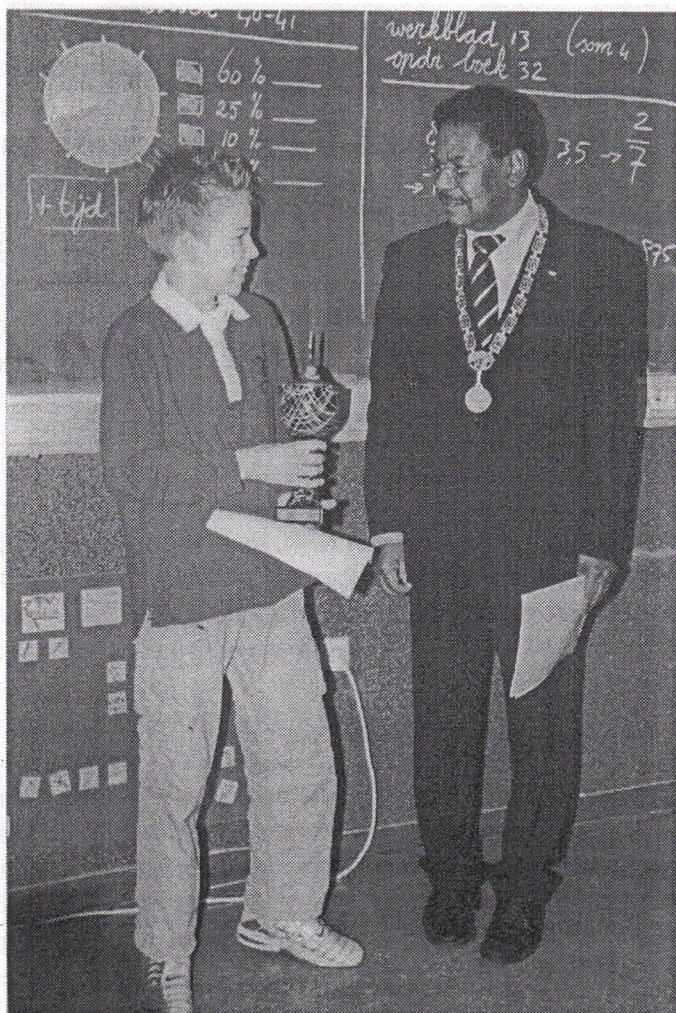
Hierna volgen de twee winnende opstellen:

Bas Akkermans: IK WIL LATER DIERENARTS WORDEN

Dertig jaar geleden ging ik altijd naar de paarden. Ik was steeds van de partij als de dierenarts kwam. Ik dacht: dit wil ik ook worden. Toen ging ik vragen of ik ook bij een geboorte mocht zijn, en dat mocht. Toen ik het had gezien wist ik het echt zeker. Als de dierenarts daar was en hij was klaar, vroeg ik hem of ik de spullen mocht hebben die hij had gebruikt. Die mocht ik vaak hebben en als ik dan thuis was ging ik spelen of ik de dierenarts was en dat vond ik elke dag nog leuk.

Nu ben ik echt dierenarts en ik vind het nog altijd leuk. Ik ben dierenarts, gespecialiseerd in paarden. Ik ben heel vaak bij de geboorte van een veulen en dat vind ik nog even mooi als dertig jaar geleden. Ik heb gehoord van jullie dat jullie wel een dagje mee wilden rijden. En ik heb gebeld naar de adressen, waar ik heen moet en van hun mocht het wel. Dus jullie mogen mee. Ik heb net een melding binnen gekregen dat een paard is gevallen. Het been kan gebroken zijn of het kan gekneusd zijn. Ik hoop dat het gekneusd is, want als het gebroken is moet het paard worden ingeslapen. Kijk, daar loopt het paard. Maar ik zie nu al dat het been niet gebroken is; anders kon hij niet zo rondlopen. Ik ga hem even binnenhalen om hem te controleren voor de zekerheid. Ik doe er verband om, dan geneest het sneller. Ik denk dat het over een of twee weken over is. Ik geef ook een doosje geneespillen; dat is voor de zekerheid. Nu moeten we naar Weert. Daar is gisteren een veulen geboren. Ze vroegen of ik het veulen wilde komen ontwormen. Kijk, hij staat al helemaal klaar. Ik ontworm hem even. Ik denk dat ik hem moet ontwormen voor honderdvijftig kg. Weet je wat ik doe, ik doe hem meteen even chippen, anders moet ik over een paar maanden weer terug komen. Zo, dat is gedaan. Nu laat ik nog even een pot met spul achter en daar zitten vitaminen in. Dat moet je er over spuiten en dat moet je twee maanden lang doen en dan mag je hem groot voer geven. U geeft hem nu toch veulenbrokken? Hè ja, dat geeft hij. Wij moeten gaan. We moeten nu naar een man, waar twee veulens zijn. Ze zijn nu twee maanden oud en ik heb hetzelfde gedaan, als bij die waar we net waren. Ik moet ze alleen nog chippen en ik geef hier nog zo'n pot af. Ho, rustig; hij vindt het

chippen eng. Zo, de andere is wel wat braver. Ik hoef hier niet meer terug te komen. Als deze pot leeg is, is het goed. Bedankt en tot ziens. Zo, nu naar huis. Nu ziet u hoe mijn werk er uitziet. Tot ziens meneer.

Eerste prijswinnaar Bas Akkermans met burgemeester Headly Binderhagel.

Mendy: MIJN LEVEN ALS ZANGERES IN EEN BAND

Vrijdag 06.00 uur: De wekker gaat, ik moet al vroeg opstaan want ik moet dadelijk een clip opnemen met alle meiden van de band.

Ik ga me snel omkleden. Als de limousine komt, zitten de andere meiden er al in. We rijden naar de studio. Als we aankomen doet de stylist onze haren en make-up en we krijgen onze kleren van de visagist. Dan gaan we naar de studio zelf. Als we binnenkomen worden de lichten opgehangen en de camera's aangezet. Als alles klaar is moeten we in een grote stoel gaan zitten. Als alles aanstaat moeten we opstaan en zingen en dansen tegelijk. Het is best moeilijk, maar na een paar minuten gaat het best goed. Als we klaar zijn gaan we met z'n allen in een duur restaurant eten. 's Avonds 1 uur; eindelijk kan ik slapen.

De volgende dag weer vroeg op. We gaan naar de Arena; daar gaan we een concert houden voor wel tienduizend mensen. Ik ben heel zenuwachtig, maar ik heb er wel veel zin in. Als we aankomen krijgen we verschillende kleren, die moeten we eerst gaan passen. Want we hebben voor veel liedjes andere kleren, want als we één hebben gezongen, moeten we snel naar onze kleedkamer en andere kleren aandoen.

21.00 uur: Het concert begint. Als we opkomen, beginnen alle fans te juichen. Dat vind ik superleuk. We hebben ongeveer twee en een half uur opgetreden. Toen we klaar waren hebben we nog handtekeningen uitgedeeld (Ééntje wilde er een op zijn bil!) Daarna zijn we nog samen wat gaan eten. Om 2 uur 's nachts eindelijk weer in bed. Weer een drukke dag overleefd.

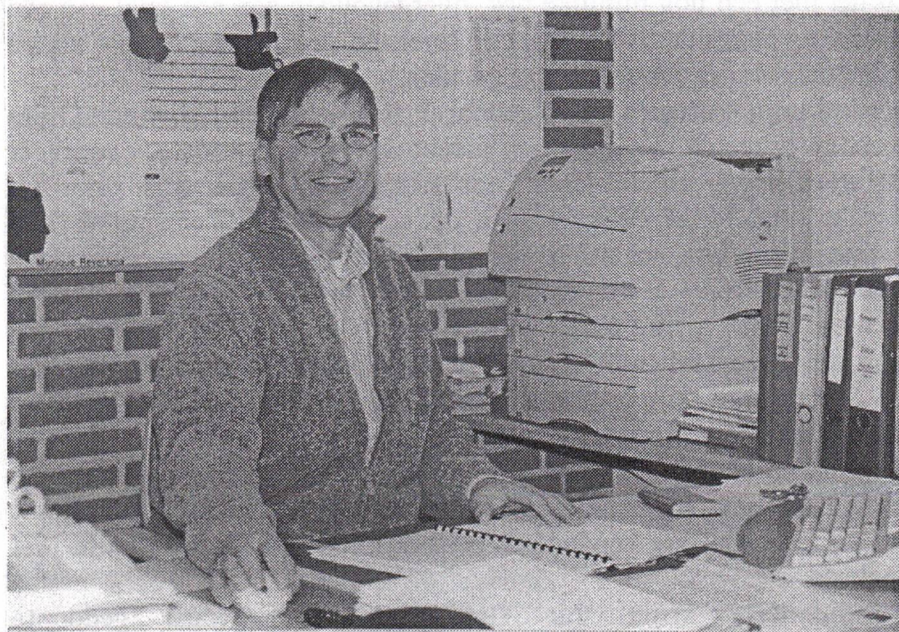
Mendy van de Warenburg met naast haar scheidend schooldirecteur
Lei van Oeffelt en burgemeester Headly Binderhagel.

Lei van Oeffelt

Afscheid van een markante 'meister'

De schooltijd van Lei van Oeffelt zit erop. Vanaf 1 januari kart hij niet langer elke doordeweekse ochtend van Hulsberg naar basisschool St. Stefanus om er de jeugd van Wijnandsrade te onderwijzen. Na meer dan dertig jaar op een en dezelfde school laat hij het krijtje voorgoed vallen.

Een interview op de vooravond van de laatste schooldag van een markante 'meister'.

'Meister Lei'.

Fraaier kan een school toch nauwelijks liggen. Uitkijkend op een vrolijke vijver met vet waggelende eenden. Daarachter de hoogbejaarde parochiekerk, die zo lijkt weggehaald uit een Frans dorp. Om maar te zwijgen van het imposante kasteel, het zuidelijke fort van Wijnandsrade.

Zelfs achter het glazen front van basisschool St. Stefanus lijkt het sprookje verder te gaan. Want in een van de lokalen bollen hemelse gordijnen over zachte canapés, een sjeik waardig. Lei van Oeffelt grinnikt: 'De vertelhoeken van groep drie, maar ze worden ook gebruikt voor leerlingen die zich even wil terugtrekken'.

Gelukkig leert de gang met kapstokken vol kleurige jassen en dassen dat er geen wonderlampen gloeien, wel wangen van kinderen die leren schrijven, tekenen, optellen en luisteren. Maar ook ervaar je dat schooldirecteur meester Van Oeffelt hier leiding geeft.

Zij het met een nog pijnlijke nek, overgehouden aan een knal van een aanrijding daags daarvoor, kijkt de 'meister' graag terug op zijn entree in Wijnandsrade, dik dertig jaar geleden.

'Vooral mijn collega's op de school in Schaesbergerveld vonden mijn overstap hilarisch. Volgens hen moest ik voortaan minstens een keer per week vroeg uit de veren voor de Kruisprocessie, eerst door het dorp en dan langs de koeien in de wei. Natuurlijk snapte ik hun humor. Want hun school stond midden tussen de mijnwerkers, zeg maar in de rode buurt die wij nu een zwaksociale wijk zouden noemen. Waar menig ouder meteen op de onderwijzer afstormt om eens stevig verhaal te halen over de aanpak van zoon of dochter. Op een dorpsschool krijg je eerder te maken met ouders die de aanpak van de meester bij voorbaat goed vinden'.

Als Lei van Oeffelt solliciteert naar de baan van onderwijzer voor de zesde klas moet hij eerst peentjes zweten bij het kerkschoolbestuur, met als belangrijkste kopstukken pastoor Gibbels en schoolhoofd Piet Hock.

En inderdaad krijgt Van Oeffelt de in wijwater gedoopte gewetensvraag wat hij vindt van het wekelijks klassikaal naar de kerk gaan. 'Eerlijk gezegd had ik daar een gloeiende hekel aan, dat massale gedoe waarbij je ook nog moet turven wie er niet naar de kerk ging. Maar ja, met zo'n antwoord krijg je die baan niet'. Vandaar dat hij de kerk in het midden laat met een katholiek correct antwoord.

Over zijn onderwijsopvattingen kan Van Oeffelt wel zonder omwegen praten met het Wijnandsraadse kerkschoolbestuur. Niet voor niets is hij groot gegroeid in een gezin waar onderwijs het dagelijkse leven kleurt. Pa van Oeffelt is zijn levenlang (hoofd)onderwijzer in Spekholzerheide. Een bevlogen, fantastische vakman, zo horen en begrijpen zijn drie zonen en zes zussen. Op een zus na kiest de rest van de kinderen voor een toekomst voor de schoolbanken.

Niet dat Leis vader tot ver in de herfst van zijn leven heeft kunnen genieten van de in schoolkrijt uitgetekende loopbanen van zijn kroost. Helaas overlijdt hij aan een hartaanval, amper een week na zijn vijfenzestigste verjaardag.

Toch blijken zijn levenslessen goed te zijn opgepakt. ‘Allereerst heeft hij ons geleerd om al je talenten aan te spreken door goed te studeren en hard te werken. Vervolgens leerde hij ons goed te luisteren. Nee, niet in de betekenis van gehoorzamen, maar van bezonken horen, want dat is pas het echte luisteren. Pas als je de moeite neemt om goed naar andermans meningen te luisteren, weet je ook hoeveel ruimte je aan elkaar kunt geven’.

Vooraf deze les komt Lei van Oeffelt goed van pas bij zijn nieuwe onderwijsbaan in Wijnandsrade, anno 1972, waar op de fundamenten van de oude school een splinternieuw gebouw is verrezen. En waar de autochtonen, soms met gekromde tenen, ervaren dat in hun pastorale dorp steeds meer betonmolens draaien voor huizen van buitendorpse lieden. De omslag naar een aantrekkelijk forenzendorp heeft ook gevolgen voor de lagere school. ‘Ineens was daar het fenomeen Oudervereniging, waarin ook ‘Hollandse’ ouders waren vertegenwoordigd. Ook al stond ons voortreffelijke hoofd der school Hock open voor inspraak, toch had hij het er best moeilijk mee. Gelukkig was ie wijs genoeg om dat waarin hij niet zo goed was, te delen met zijn team. En uiteraard splitsten de onderwijzers in die spannende overgangperiode de ouders op in groepen als lastig, kritisch en volgbaar. Vooral wij onderwijzers veranderden minder snel dan de mensen om ons heen. Natuurlijk waren die nieuwe inwoners niet echt lastig. Wel werden ze als zodanig ervaren, maar in feite hadden ze met hun vragen om uitleg en inspraak - iets wat we nu educatief partnership noemen - gewoon gelijk’.

Als 'nuuje meister', afkomstig van zo'n uitgesproken school als in Schaesberg, wilde Van Oeffelt ook liever dwars dan volgbaar opereren. 'Maar op een dorpsschool moet je toch meer luisteren en eerder gas terugnemen dan je gewend was'.

Wie zachtjes stapt, komt ver, zegt een oud spreekwoord. Als voorbeeld noemt Van Oeffelt de fluwelen revolutie binnen het Sinterklaascomité. 'Dit comité was gewend om rond 5 december alle schoolkinderen naar het Gemeenschapshuis te laten komen. Daar zat Sinterklaas dan op zijn zetel heel statig te wezen, met als hoogtepunt het uitdelen van de zakken snoep. Eenmaal in dat comité liet ik weten dat het best anders kon. Zo leek het meer op een receptie dan op een kinderfeest. De Sint moest van zijn stoel af, vond ik. Bovendien moesten we de kinderen er meer bij betrekken. Nooit zal ik vergeten wat Ehrens, een van de oudere leden, toen tegen mij zei: ook al heb je gelijk, toch moet je niet te veel ineens willen'.

En raad 'ns wat: een jaar later was 'meister' Van Oeffelt zelf Sinterklaas. Lachend: 'Om herkenning door je eigen leerlingen te voorkomen was ik weer een jaar later Sint in Hoensbroek. En die van Hoensbroek kwam Sinterklaas spelen op onze school'.

Wie in Wijnandsrade en wijde omgeving zijn oor te luisteren legt over 'meister Lei' krijgt vaak te horen dat hij er toch maar voor heeft gezorgd dat toonaangevende onderwijsbastions als Coriovallum en zeker het Bernardinus-College staan te springen om leerlingen uit Wijnandsrade.

De bijna gepensioneerde onderwijsveteraan ontvangt het compliment schouderophalend. 'Moet je dat eigenlijk niet zien als een verkeerde instelling van bijvoorbeeld Bernardinus. Want daarmee suggereer je dat scholieren van een dorp beter zijn dan die uit de stad. Terwijl ik vind en weet dat de binnenkant van elk kind hetzelfde is. Er bestaan geen slechte kinderen. Die krijg je pas door kansen die je ze geeft en door omstandigheden waaronder ze moeten leren. Kinderen van een dorpsschool zijn echt niet slimmer. Ze hebben alleen een andere werkhouding en hebben het ook makkelijker, want de verleiding in een dorp is natuurlijk aanzienlijk minder groot dan in een stad'.

Toch duiken er ook wat hedendaagse hobbels van een minder gezeglijke stadse samenleving op in dit lieflijke oord. Eentje zelfs heel

Het team in 1975 (foto uit archief heemkundevereniging).
 V.l.n.r. Marian Hellwig – Verheyden, Lei van Oeffelt, Rosie van Houtem – Lenssen,
 Piet Hock, Tiny Jongen – Driessen en Sjef Laeven.

De St. Stefanusschool.

dicht bij de St. Stefanusschool. Directeur Van Oeffelt hoeft er de speelplaats niet voor af.

Het afdak bij de poort blijkt al drie jaar de favoriete hangplek voor jeugdpuisterig Wijnandsrade. 'Natuurlijk dacht ook ik eerst dat wejagen de beste oplossing zou zijn. Het is slechts de makkelijkste. Bovendien hangen die jongens daar niet voor niets. Hoe zorg je er nu voor dat ze geen rotzooi achterlaten, waar onze school de volgende ochtend overlast van ondervindt? Gelukkig kenden we de hangjongeren nog van hun tijd hier op school. Daarom heb ik ze uitgenodigd om het probleem te bespreken. De oplossing was om de oudste hangjongen de sleutel te geven van het bezemhok, zodat hij telkens de hangplek aangeveegd kon achterlaten. Deze aanpak heeft twee jaar fantastisch gewerkt. Sinds enige tijd zijn er ook hangjongeren uit Nuth bijgekomen. Daarmee is helaas de bereikbaarheid van deze hanggroep vervuild en zijn er in deze kwestie alleen maar verliezers'.

Geen verliezers zijn er in de verkleuring van de schoolkinderen. Van de honderdnegenenzestig leerlingen zijn er vijf allochtoon, met wie 'wit Wijnandsrade' het uitstekend kan vinden.

'Dat komt ook omdat de komst van allochtone kinderen mondjesmaat verloopt, zodat het onderwijsteam en de ouders ruim de kans krijgen om er aan te wennen. Want bij de volwassenen zit vaak de angel van onverdraagzaamheid. Kinderen zijn in hun hart absoluut kleurenblind. En als ze in de klas bij het thema discriminatie roepen dat 'we al die moslims moet wejagen' dan hoor je de echo van hun ouders. Want kinderen gooien geen mensen weg. Kinderen maken ruzie om een bal, om een op de grond gesmeten jas, om een afgekeurde goal, maar nooit om iemands huidskleur'.

Wie zoals Lei van Oeffelt meer dan dertig jaar voor de klas heeft gestaan, heeft zeker vijf generaties kinderen zien opgroeien. Of er nog namen of gezichten bij zitten die onvergetelijk zijn? Liefst natuurlijk een eigentijdse Ciske de Rat, altijd spannender dan Lieve Liesje, ja toch.

'Ja, Jantje van mijn eerste zesde klas in Schaesberg. Die jatte een brommer en reed daarmee zijn buurmeisje het ziekenhuis in. Toen ik met zijn ouders ging praten, kwam ik erachter dat Jantje aan een

ketting in de kelder moest slapen, omdat ie anders z'n hele slaapkamer vertimmerde. En niet te vergeten Elsje, ook van die school. Ook een probleemkind dat later de ene teleurstelling na de andere kreeg te verwerken. Laatst belde ze, ergens vanuit Brabant. Om me te vertellen dat ik de enige in haar leven was die tegen haar had gezegd dat ze wel degelijk iets kon. Daar werd ik heel stil van'.

Over zijn laatste schooldag, straks eind december, wil Van Oeffelt nog liever niet nadenken. Alleen van de gedachte schiet zijn gemoed nu al vol.

Liever vertelt hij over de invulling van zijn nieuwe leven, waarin vooral tijd zal zijn om weer te gaan tekenen, schilderen, wandelen met zijn echtgenote Lies. En te genieten van Bart, hun 'breekbare' zorgenkind die uitstekend presteert op de Hogeschool. Van dochter Anke, onderwijzeres in Spaubeek en van Joep, nee niet ook onderwijzer maar civiel technisch ambtenaar in Margraten.

Een gewetensvraag tot slot, zonder dat een pastoor of collega meeluistert: waarom woont hij al een half mensenleven lang in Hulsberg en niet in weelderig Wijnandsrade?

Wrijft over zijn pijnlijke nek en biecht op: 'Om heel bewust de afstand te bewaren met de school, de kinderen en hun ouders. Ik ben nu eenmaal te aardig om nee te zeggen tegen deelname aan het dorpsleven. Als je met ouders 's avonds gezellig aan de tap staat, is het moeilijk om de volgende dag objectief over hun kinderen te oordelen'.

Gelukkig is en blijft 'meister Lei' uit Hulsberg getapt in Wijnandsrade.

Hans Toonen

Limburgse volkswijsheden, Deel 6

Met dank aan Theo Van Dael volgt hierna een tiental spreken en gezegden in het 'Kinders dialect' (Kinrooi, België), met een geactualiseerde uitleg van de betekenis ervan.

Theo Van Dael is de secretaris van de stichting Veldeke, Belgisch Limburg.

*

In inne duustere busch is ut good samelaope.
In moeilijke tijden heb je elkaar nodig.

*

Hae heet weer alle kapellekes gemaaktj.
Hij heeft geen enkel café over geslagen.

*

Dae mós te get dèkker eine reem euver zie kruus legke.
Die verdient een goed pak slaag.

*

De mós 'r gein altaarswerk van make.
Daar moet je gewoon geen overdreven aandacht aan besteden.

*

Dae 't altaar bedeeentj laeftj 'r van.
Je kunt in het leven nu eenmaal niet alles gratis en voor niks doen.

*

Hae heet zich thoes al e kruus gemaaktj.
Hij heeft zich vooral eerst zelf goed gezegend.

*

Gooj geiste kómmen altied trök.
Een vrolijke en zelfverzekerde binnenkomer, als iemand ergens onverwachts op bezoek komt.

*

Ein aoj kapel is ouch nog ins gaer opgefleurij.
Ook oude vrouwen willen best nog wel mooi gevonden worden.

*

Wae zulle mer ieëst ins de kruuswaeg baeje.
Wij zullen er nog maar eens rustig over nadenken.

*

Dae is breid genóg veur twieë kruse te drage.
Iemand die tegen een stootje kan.

*

Dich moogs tich grös ei kruuske make.
Je doet er goed aan, als je voortaan wat minder zou eten.

Selectie en bewerking Wiel Oehlen

Uit de oude doos

21. Limburgse Vrouwenbond, afdeling Wijnandsrade (bij gelegenheid van de kerstviering in 1975)

(Foto archief heemkundevereniging).

Eerste rij, v.l.n.r.: de dames Huntjens, Houbiers, Kuypers, Houtvast, Portz, Curfs, Bemelmans, Meessen, Schreurs

Tweede rij, v.l.n.r.: de dames Eijs, Huntjens, Petit, Eurlings, Bos, Luyten, Houben, Packbier, Bemelmans, Smithuis, Steins, Vaessen

Derde rij, v.l.n.r.: de dames Wimmers, Curfs, van Hoven, Gerards, pastoor Roemkens, Snijders, Pijls, Snackers

Vierde rij, v.l.n.r.: de dames Reinierkens, Curfs, Adriaans, Bloemen, Roebroek, Oosterhout, Smit, Theunissen, Erens

Heemkundige berichten

Echt

Op zaterdag 12 juni 2004 bracht de heemkundevereniging van Echt een bezoek aan Wijnandsrade. Wij mochten die dag aan circa vijfentwintig gasten een diaserie over de geschiedenis van Wijnandsrade presenteren, waarna het bijzonder geïnteresseerde gezelschap een rondleiding in de kerk en het kasteel werd aangeboden. Volgend jaar zal de heemkundevereniging van Echt een tegenbezoek voor onze heemkundevereniging organiseren (nadere informatie daarover volgt nog).

Cultuur en Folklore Festival

De basis van het Antiek- en Folklore Festival van Wijnandsrade wordt sinds jaar en dag gevormd door een hoogwaardige antiekbeurs en een kunstmarkt, aangevuld met regionale folklore, volkscultuur, oude gebruiken, bijzondere ambachten en de traditionele Limburgse bakkunst. Het bezoekersaantal bedraagt jaarlijks gemiddeld zesduizend personen, voornamelijk afkomstig uit Nederland, België en Duitsland. Op 28 en 29 augustus 2004 vond de tweeëndertigste editie van het festival plaats, dat voortaan onder de naam Cultuur- en Folklore Festival door het leven gaat. Het programma stond dit jaar in het teken van de Limburgse troubadour; met bijzondere aandacht voor Harry Bordon. In een door Colla Bemelmans speciaal voor het festival geschreven toneelstuk belichtten acteurs van toneelvereniging Kunst na Arbeid uit Nuth belangrijke episodes uit het leven van deze ondergewaardeerde artiest. (Harry Bordon is onder andere de componist van enkele Limburgse klassiekers, die door andere artiesten beroemd zijn geworden). In het overtuigend gespeelde toneelstuk waren op een bijzonder geraffineerde manier muzikale bijdragen verwerkt, die prachtig werden vertolkt door Anja Bovendeaard, Sjef Diederens, Sjra Puts en Jac Vinders.

Tijdens het festival verzorgde onze heemkundevereniging voor de eerste keer een aantal rondleidingen in de St. Stephanuskerk; een initiatief dat bijzonder op prijs werd gesteld. De rondleidingen werden gemiddeld door dertig personen gevolgd; een reden om dit initiatief volgend jaar een vervolg te geven.

Cultuur- en Folklore Festival 2004,
v.l.n.r. Sjef Diederer, Jac Vinders, Anja Bovendeaard en Sjra Puts.

Cultuur- en folklorefestival 2004,
toneelvereniging Kunst na Arbeid.

Open monumentendag

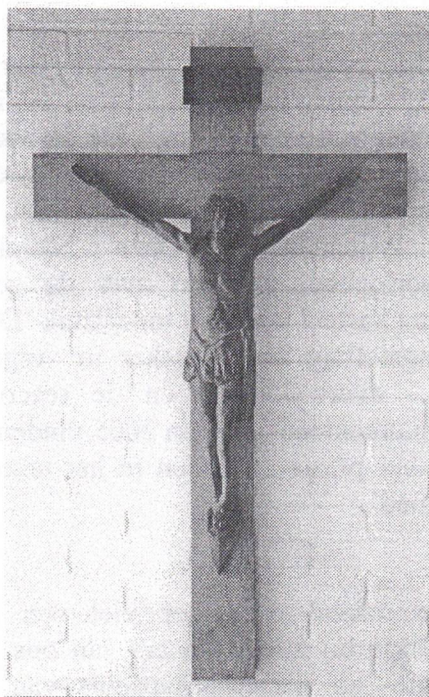
De nationale Open Monumentendagen van dit jaar vonden in het weekend van 11 en 12 september plaats en stonden in het teken van het thema 'Monumenten van verdediging'. De gemeente Nuth en de VVV organiseerden tijdens dit weekend - in nauwe samenwerking met de gemeente Voerendaal - een aantal activiteiten, onder andere in het kasteel van Wijnandsrade. Onze heemkundevereniging presenteerde een doorlopende diaserie over de geschiedenis van Wijnandsrade en op het kasteel werd het toneelstuk 'De heks van Rao' opgevoerd. De belangstelling was - zeker in vergelijking met de voorafgaande jaren - overweldigend en de reacties overwegend positief. De Open Monumentendagen van 2005 vinden in het weekend van 10 en 11 september plaats en zullen in het teken staan van het thema 'Religieus erfgoed'.

Parochiegids

In de loop van de maand december viel een bijzonder fraai vormgegeven boekwerkje bij alle inwoners van ons kerkdorp op de gangmat: 'de parochie- en gemeenschapsgids van Wijnandsrade'. Deze uitgave is een initiatief van het kerkbestuur en onze heemkundevereniging. Met deze gids sluiten wij aan op een goed gebruik uit het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw, toen periodiek een boekje verscheen met praktische informatie over het godsdienstige en maatschappelijke leven in onze parochie. De nieuwe parochie- en gemeenschapsgids is vorm gegeven door de gerenommeerde drukkerij Rosbeek uit Nuth. Het voornemen bestaat deze uitgave op gezette tijden te herzien en opnieuw uit te geven.

Nieuw kruisbeeld

Enkele jaren geleden mocht onze heemkundevereniging een eeuwenoud kruisbeeld in ontvangst nemen van ons lid Gir Wetzels (geboren en getogen in Wijnandsrade en tegenwoordig woonachtig in Geleen). Het betreft hier een kersenhouten crucifix, waarvan de verdere herkomst onbekend is. Omdat het kruisbeeld in de loop der jaren ernstig bleek te zijn aangetast, heeft ons bestuurslid Zef Meessen een hoogst noodzakelijke opknapbeurt doorgevoerd. Daarbij legde hij zo'n prachtige en expressieve beeltenis bloot, dat onze heemkundevereniging deze crucifix aan het kerkbestuur heeft

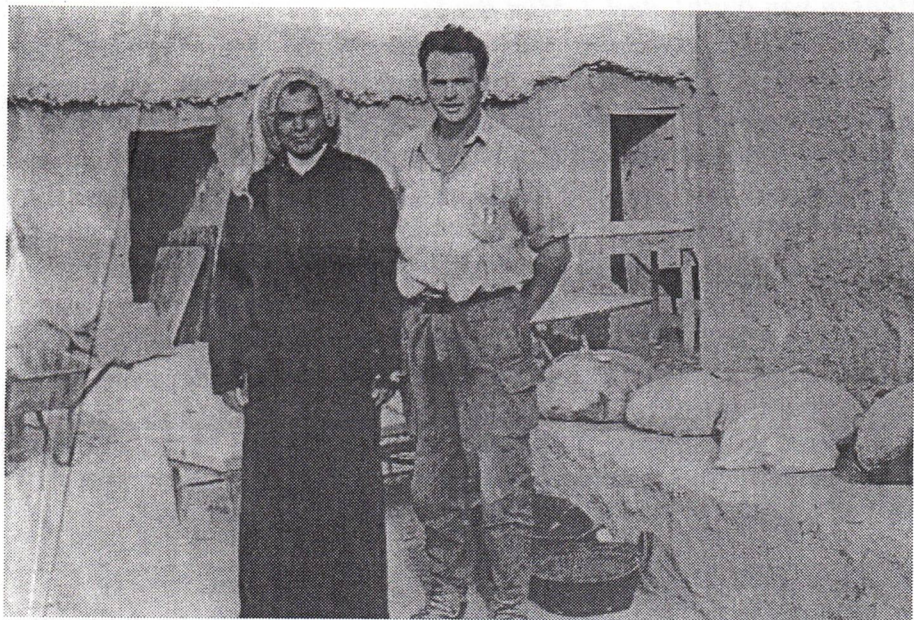

Nieuw kruisbeeld.

geschonken en inmiddels (met halsbrekende toeren) in de triomfboog van de St. Stephanuskerk heeft opgehangen.

Bijzonder hoogleraar

Dr. Peter Akkermans, conservator van de afdeling Nabije Oosten van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, is aan de universiteit van Leiden benoemd tot bijzonder hoogleraar op het gebied van de prehistorie van West-Azië (in het bijzonder de periode van circa vierduizend voor Christus). De familie Akkermans woonde tot het einde van de jaren tachtig in Wijnandsrade, alwaar zoon Peter is geboren. De nieuwe bijzonder hoogleraar verrichtte gedurende vele jaren archeologisch onderzoek in Noord-Syrië en verwierf grote internationale bekendheid en erkenning met het blootleggen van de achtduizend jaar oude resten van een prehistorische nederzetting en een Assyrisch fort uit circa 1250 voor Christus. Een hoogtepunt in zijn carrière (tot dusver) was een grote internationale tentoonstelling

Dr. Peter Akkermans (foto uit archief heemkundevereniging).

'Bronnen van inspiratie uit het oude Syrië' die eind 2002, begin 2003 in het Rijksmuseum van Oudheden werd georganiseerd.

Nieuwe publicaties

'Gedachtenisprentjes', Frans Pluijmaekers en Victor Spauwen

Een fraai vormgegeven kijk- en leesboek, waarin vele aspecten van het gedachtenisprentje aan bod komen; onder meer: de veranderende omgang met de dood in de moderne samenleving, de voorgeschiedenis en het ontstaan van 'het bidprentje', de vorm van het prentje in de loop der eeuwen en de ontwikkeling tot het hedendaagse gedachtenisprentje. Het boek is met een groot aantal afbeeldingen geïllustreerd. Frans Pluijmaekers is bekend als verzamelaar van bidprentjes; in de loop der jaren heeft hij er meer dan zeshonderdduizend vergaard. Victor Spauwen studeerde psychologie, waaronder godsdienstpsychologie, in Nijmegen.

'Gedachtenisprentjes', Geschiedenis, vormgeving, functies, ISBN 90 9018283 7, € 27,95.

‘Mensen van Nuth’, deel 2, Miel Bruls

In het voorjaar verscheen ‘Mensen van Nuth, deel 1’, een rijk geïllustreerd boekwerk waarin Miel Bruls (van wie ook regelmatig bijdragen in ons bulletin verschijnen) de geschiedenis van Nuth vanuit diverse invalshoeken belicht. In bulletin nummer 33 besteedden wij daar kort aandacht aan. Onlangs is ‘Mensen van Nuth, deel 2’ verschenen, waarin de schrijver vooral de nadruk legt op de gehuchten van Nuth. Gedetailleerd wordt ingegaan op de mensen van onder meer Hellebroek, de Ping, de Reuken, Helle, Gene Brandt, Tervoorst, Terstraten, Grijzegrubben, Nierhoven, de Kamp, de Blauwe Steen en de koloniehuisjes aan de Reijmersbekerweg. De verhalen uit deze nieuwe publicatie zijn voor het merendeel nog niet eerder gepubliceerd en gaan vooral over gebeurtenissen tussen 1700 en 1950. ‘Mensen van Nuth’, deel 2, te bestellen bij Miel Bruls, Deweverstraat 21, 6361 BX Nuth, telefoon 045 – 524 16 12, e-mail: mielbruls@hetnet.nl, € 10,-

‘Oorlog in Zuid-Limburg’, 10 mei 1940, E.H. Brongers

Een publicatie die een duidelijk beeld wil geven van de militaire gebeurtenissen in Zuid-Limburg vóór en tijdens de Duitse invasie in mei 1940. Hiervoor heeft de auteur gebruik gemaakt van nagenoeg alle op dit gebied beschikbare Nederlandse en Duitse documentatie alsmede van een groot aantal Nederlandse en Duitse ooggetuigenverslagen. Eppo Brongers staat bekend als een van de beste ingevoerde onderzoekers over de Tweede Wereldoorlog. Hij volgde zijn opleiding tot officier aan de Koninklijke Militaire Academie (K.M.A.) en vervulde tal van nationale en internationale staf- en troepenfuncties. Hij was onder meer docent op de Hogere Krijgsschool in Den Haag en docent strategie en militaire geschiedenis op de K.M.A. Eppo Brongers is de auteur van zestien boeken over de militaire geschiedenis.

‘Oorlog in Zuid-Limburg, 10 mei 1940’, ISBN 90-5911-290-3, € 24,95.

Wiel Oehlen

Trouw het kruis, trouw de ploeg

De Jonge Boeren van Wijnandsrade, deel 2

De Jonge Boeren van Wijnandsrade voor de voormalige pastorie.
(foto uit archief heemkundevereniging).

Staand v.l.n.r.: Harry Vaessen, Guus Laeven, Frans Steins, Daniël Houben, Wiel Wimmers, Wiel Hupperichs, Armand Vaessen; zittend v.l.n.r.: Theo Opfergelt, Jo Snijders, Gerard Vaessen, de technisch adviseur Jacobus Vankan, de geestelijk adviseur pastoor Körner, Jean Wimmers, de afgevaardigde van de boerenbond Zef Houben, Miel Steins.

In 1935 werd de L.L.T.B.-afdeling 'de Jonge Boeren van Wijnandsrade' opgericht; een vereniging die gedurende enkele tientallen jaren een bloeiend bestaan heeft geleid. Maar de plaatselijke afdeling van de Jonge Boeren moest in 1967 - bij gebrek aan voldoende leden - alweer worden opgeheven. In het vorige bulletin stonden wij aan de hand van Frans Steins (de laatste secretaris van deze vereniging) en Constant Snijders (secretaris van 1953 tot eind 1957) stil bij de geschiedenis van de Jonge Boeren en besteedden wij aandacht aan een studie van 'het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg' uit Maastricht naar de cultuur-historische waarde van de verenigingsvlag (die bij onze vereniging in beheer is). Hierna wordt nader ingegaan op de Jonge Boeren- en Tuinders Bond (J.B.T.B.), en de activiteiten van de plaatselijke afdeling.

De L.L.T.B.

In het begin en het midden van de vorige eeuw was Limburg nog een provincie met een overwegend agrarisch karakter. Bijna de helft van de beroepsbevolking werkte in de land- en tuinbouw en de boerenstand kende een hoge organisatiegraad.

Nederland telde toentertijd een drietal overkoepelende landbouworganisaties: de Koninklijke Nederlandse Boeren- en Tuinders Bond (K.N.B.T.B.), het Koninklijk Nederlandsch Landbouw Comité (K.N.L.C.) en de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuinders Bond (N.C.B.T.B.). De K.N.B.T.B. was een federatie, opgebouwd uit een viertal gewestelijke organisaties, die waren gestructureerd op basis van de toenmalige indeling van de rooms-katholieke bisdommen: de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond, de Land- en Tuinbouwbond, de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond en de Limburgse Land- en Tuinbouw Bond (L.L.T.B.). De landbouworganisaties hadden op landelijk en regionaal niveau grote bestuurlijke invloed.

De L.L.T.B. bestond uit gewestelijke kringen en daarbinnen uit een groot aantal lokale afdelingen. De bond werd in 1896 opgericht en behartigde in de breedste betekenis van het woord de belangen van de agrarische sector en van de aangesloten boeren en tuinders.

Op lokaal niveau was - naast afdelingen voor de boeren en boerinnen (en hun dochters) - vrijwel overal wel een Jonge Boerenafdeling actief; zo ook in Wijndansrade.

De J.B.T.B.

De vereniging 'Katholieke Limburgse Jonge Boeren- en Tuindersbond' (J.B.T.B.). werd in 1921 opgericht. De plannen daartoe werden eind dat jaar - via een artikel in het vakblad 'Land en Vee' - bekend gemaakt. De nieuwe vereniging stelde zich de vorming van haar leden ten doel tot volwassen en zelfstandige agrariërs, staatsburgers en katholieken en spiegelde zich aan het voorbeeld van de verenigingspatroon: de heilige Isidorus. Het werkterrein van de J.B.T.B. strekte zich uit over het hele grondgebied van het bisdom Roermond.

In de statuten uit 1955 wordt de doelstelling van de J.B.T.B. als volgt geformuleerd: *'De bond wil het instituut zijn, dat in gehoorzaamheid aan de bisschop van Roermond en in organische verbondenheid met de L.L.T.B. op een eigen wijze zorg draagt voor de vorming der leden op godsdienstig-zedelijk, sociaal, cultureel en vaktechnisch gebied alsmede de gemeenschap van de mannelijke boeren- en tuindersjeugd, welke werkt voor de behartiging van de speciale belangen verbonden aan de ingroei van haar leden in het maatschappelijke leven en de eigen katholieke actiegroepering van die jeugd voor haar deelname aan het apostolaat der kerk'.*

Op godsdienstig gebied gaf de J.B.T.B. in haar bloeitijd aan die doelstelling invulling door middel van het onderricht in de katholieke levensbeginselen, het stimuleren van actieve participatie in het parochiële leven en de rooms-katholieke verenigingen alsmede door er zorg voor te dragen dat haar leden deelnamen aan bedevaarten, retraites en zogenaamde 'dagelijkse misvertegenwoordigingen'.

Op het sociale vlak organiseerde de J.B.T.B. onder andere cursussen over de toekomstmogelijkheden van haar leden. De jonge boeren werden in dat verband bijvoorbeeld voorgelicht over de noodzaak en betekenis van land- en tuinbouwcoöperaties en gestimuleerd deel te nemen aan het katholiek land- en tuinbouwonderwijs. Daarnaast werden zij, ter voorbereiding op een zelfstandige toekomst, in de

Kasteel Wijnandsrade

gel
gel
De
voc
trad
stim
ontv
In d

op het
door
or (de
st te
elijke
ening.

georganiseerd regelmatig op regionaal niveau of binnen een kring sportdagen, voetbaltoernooien en concours hippiques georganiseerd.

Op vaktechnisch gebied lag het accent vooral op het geven van theoretische en praktische lessen, de aanleg van proefvelden en het organiseren van technische wedstrijden.

De Katholieke Limburgse Jonge Boeren- en Tuindersbond was onderverdeeld in kringen en afdelingen. De grenzen daarvan kwamen overeen met die van de 'volwassen' Boeren- en Boerinnenbond. De afdeling Wijnandsrade van de Jonge Boeren maakte onderdeel uit van de kring Heerlen.

De J.B.T.B. kende een onderscheid tussen 'gewone leden', 'hospitant leden', 'buitengewone leden' en 'aspirant leden'. Gewoon lid waren alle katholieke boeren en tuinders vanaf de leeftijd van zeventien tot en met die van achtentwintig jaar. Verstokte vrijgezellen konden langer lid blijven; mits zij dat zelf uitdrukkelijk te kennen gaven en hun lidmaatschap door het afdelingsbestuur in het belang van de vereniging werd geacht. Hospitant lid waren de niet-katholieke jonge boeren en tuinders die, conform de statuten: *'God, gezin en eigendom in de Christelijke geest erkennen'* en de niet-jonge boeren en tuinders, die interesse toonden in het doel en de activiteiten van de J.B.T.B. Zij hadden dezelfde rechten en plichten als de gewone leden, maar kwamen niet voor een bestuursfunctie in aanmerking en hadden ook geen stemrecht. Buitengewoon lid konden in principe alle jongeren worden die interesse hadden in het doel en de activiteiten van de vereniging, maar die niet onder de vorige twee categorieën vielen. Zij hadden binnen de vereniging slechts een adviserende stem en het was voor hen niet mogelijk bestuurslid te worden. Onder de categorie 'aspirant lid' vielen de gewone en hospitantleden die nog niet de leeftijd van zeventien jaar hadden bereikt. Voor hun lidmaatschap was

Openingstijden en rondleidingen

Een gedeelte van het kasteel is iedere dag geopend van 14.00 tot 17.00 uur. De toegang is gratis.
Voor groepen gelieve men een telefonische afspraak te maken. Na afspraak is de gids gratis beschikbaar.

Algemeen

Er zijn voldoende parkeerplaatsen t.o. het kasteel.
Het kasteel is eigendom van de Stichting tot
Behoud van Kasteel Wijnandsrade,

Molenveld 24, 6361 EP Nuth.

Telefoon: 045-5241976, Fax: 045-5670441

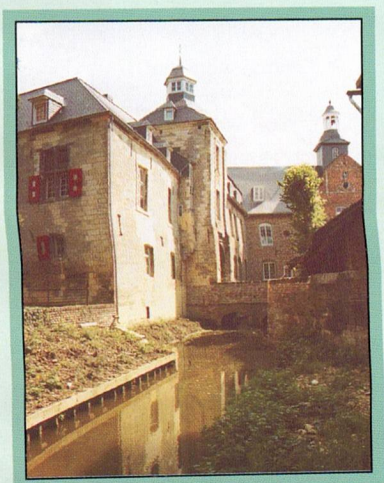
E-mail: info@kasteelwijnandsrade.nl

Website: www.kasteelwijnandsrade.nl

De ridderzaal wordt tevens gebruikt als trouwzaal. De slotkelder wordt gebruikt voor zowel exposities als vergaderingen.

Reservering via 045-5241976 of 045-5243160.

Een boekje over de geschiedenis van het kasteel is te koop ad. € 7,50 per stuk.

Foto's: J. Jansen

Jonge Boeren en Tuinders van de

LANDBOUWHUIS - TELEFOON 4151 (K 4750) - GIRO 4006 10501

Roermond, 19 maa.

Briefhoofd van de J.B.T.B. (uit archief heemkundevereni)

Overzicht van voorzitters en secretarissen na Wereldoorlog

	Voorzitter	Secret
28 juni 1945	Hub Eurlings	Hub B
12 februari 1948	Jo Eurlings	
9 januari 1950	Jan Gerards	
24 juni 1950	Wim Portz	
12 januari 1951		Theo C
2 oktober 1953		Consta
7 januari 1955	Zef Willems	
17 maart 1956	Jo Portz	
16 oktober 1957		Jo Snij
26 maart 1958	Jean Willems	
3 februari 1963	Jo Snijders	Frans S
5 september 1965	Matthieu Snijders	

Overzicht van voorzitters en secretarissen na de Tweede Werel

de uitdrukkelijke toestemming van de plaatselijke aalmoezenier vereist. Het lidmaatschap van de Jonge Boeren eindigde als een lid in het huwelijksbootje stapte of als hij de leeftijd van negenentwintig jaar had bereikt.

Als algemeen aalmoezenier fungeerde een priester; in Wijnandsrade altijd de dienstdoende pastoor van de St. Stephanusparochie. De algemeen aalmoezenier was verantwoordelijk voor de godsdienstige en zedelijke vorming van de leden. Als algemeen c.q. technisch leider fungeerden een of meer deskundigen, die door het hoofdbestuur van de J.B.T.B. - in overleg met de leiding van de L.L.T.B. - werden benoemd. Het kleine Wijnandsrade kende slechts één technisch leider; (meester) Jacobus Vankan, die vanaf de oprichting in 1935 tot het jaar van zijn overlijden in 1964 aan de plaatselijke afdeling verbonden is geweest. De algemeen leider was verantwoordelijk voor de vaktechnische vorming van de leden.

Het overleg binnen de Katholieke Limburgse Jonge Boeren- en Tuidersbond was strak gestructureerd en opgebouwd uit een algemene bondsvergadering als het wetgevend orgaan van de overkoepelende bond, algemene kringvergaderingen als de besluitvormende gremia van de aangesloten kringen en algemene afdelingsvergaderingen als de plek waar de plaatselijke afdelingen hun besluiten namen en afspraken maakten.

Mocht binnen een van deze overlegvormen het voornemen bestaan een bestuurslid te kiezen, van wie het hoofd van het gezin geen lid van de L.L.T.B. was, dan moest dat besluit aan het hoofdbestuur worden voorgelegd en werd die keuze uitsluitend bij hoge uitzondering bekrachtigd. Daarnaast gold de dwingende regel dat twee of meer broers (of neven) niet gelijktijdig bestuurslid mochten zijn, tenzij het hoofdbestuur daarmee vooraf expliciet had ingestemd.

De verenigingsactiviteiten in Wijnandsrade

De geraadpleegde verslagen van de Jonge Boeren van Wijnandsrade roepen een beeld op van een kleine maar enthousiaste afdeling, die gedisciplineerd actief was binnen de centraal voorgeschreven kaders van de overkoepelende bond.

In de jaren vijftig kende de afdeling - naast een geestelijk en algemeen (technisch) adviseur - een voorzitter, een secretaris, drie bestuursleden en gemiddeld vijftien leden. Daarnaast nam telkens een vertegenwoordiger van de plaatselijke Boerenbond - als toegevoegd lid van de L.L.T.B. - aan de bijeenkomsten van de Jonge Boeren deel.

Godsdienstig

Elke vergadering begon traditioneel met 'het dagelijks gebed voor jonge boeren en tuinders' en werd afgesloten met de christelijke groet. Vast agendapunt was de deelname aan de maandelijkse H. Communie en 's winters de dagelijkse misvertegenwoordiging door enkele leden van de afdeling. In het verlengde van de verenigingsdoelstellingen van de J.B.T.B. maakte de afdeling Wijnandsrade op godsdienstig gebied daarnaast jaarlijks gewetensvol afspraken over de deelname door enkele leden aan de Mariabedevaart naar Lourdes en - dichterbij huis - over het met z'n allen meedoen aan de kringbedevaart naar het Mariakapelletje van Leenhof in Schaesberg; een jaarlijkse plechtigheid die telkens in de loop van de maand juli plaatsvond en waarbij de Jonge Boeren van Wijnandsrade sinds 1946 trots de nieuwe verenigingsvlag meevoerden.

Voormalig secretaris Constant Sniijders herinnert zich: 'Binnen elke kring bevond zich wel een monumentale kerk of historische kapel, waar naartoe de aangesloten afdelingen een keer per jaar feestelijk op bedevaart gingen. Wijnandsrade viel - samen met onder andere Klimmen, Schaesberg, Voerendaal en Waubach - onder de kring Heerlen. Alle bij Heerlen aangesloten afdelingen wandelden elke zomer in een plechtige processie naar de eeuwenoude Leenderkapel nabij de Schaesbergerweg'.

Als algemeen aalmoezenier verzorgde de pastoor van Wijnandsrade tijdens de vergaderingen van de Jonge Boeren regelmatig stichtende voordrachten over religieuze onderwerpen, bijvoorbeeld over de persoon en het leven van Jezus Christus, maar ook over actuele maatschappelijke thema's, zoals de schrijnende situatie in Afrika en de vele problemen waarmee dat werelddeel in het midden van de vorige eeuw te kampen had. Een sfeervol tijdsbeeld levert het jaarverslag van 1956 op. De toenmalige secretaris Constant Sniijders doet daarin verslag van een lezing door de geestelijk adviseur -

pastoor Körner - over het bewaken van het rooms-katholieke geloof: *'De Z.E.H. pastoor hield een inleiding over het protestantisme, hetwelk zich heeft doen gelden vanaf 1570 en ontstaan is door fouten van de katholieken. Limburg is katholiek gebleven door twee bisschoppen: van der Linden en Cuyk. In 1947 telde ons land 38,5 % katholieken, 17 % onkerkelijken en 44,5 % protestanten. Mijnheer pastoor spoorde ons aan om innerlijk het geloof te blijven beleven; want wij hebben tenminste de zekerheid van ons geloof, hetgeen bij de protestanten niet het geval is'.*

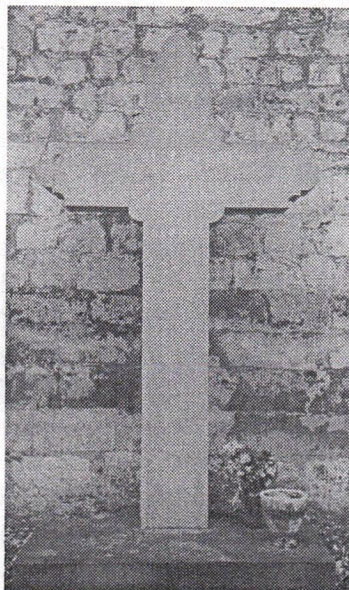
Algemeen aalmoezenier Körner was van 1950 tot 1961 – het jaar waarin hij met emeritaat ging – de pastoor van de St. Stephanusparochie van Wijnandsrade. Constant Sniijders en Frans Steins roemen hem als een bijzonder innemende persoonlijkheid en vrome man; die zijn parochianen niet alleen op godsdienstig gebied met raad en daad bijstond: *'Hij was daarnaast een deskundige en fanatieke wichelroedeloper'. Zij zien hem nog licht voorovergebogen door de velden schuifelen. 'En hij bezat grote medische gaven!' Hen staat nog bij dat pastoor Körner een plaatsgenote van een pijnlijke reumatische aandoening verlost, door onder haar bed een kastje met verbrande as te plaatsen. 'Haar bedstee bleek boven een waterader te staan en aldus neutraliseerde hij de aanwezige aardstralen'. De tekst op zijn gedachtenisprentje sluit aan op het beeld, dat Constant Sniijders en Frans Steins van hem schetsen: 'Pastoor Körner was een fijn en edel mens, eenvoudig en goedig, uiterst bescheiden en dankbaar, nauwgezet van geweten en angstig bezorgd, om toch maar niemand te kwetsen of tekort te doen. Hij was een priester naar het hart van de Heer, 'n man Gods in dienst van zijn Meester, met een bijzondere zorg voor de eredienst en de kerkmuziek. Hij heeft zichzelf geheiligd door getrouwe uitoefening van zijn ambt, waardoor zijn leven zo vruchtbaar werd. Niet alleen de parochianen van Wijnandsrade, maar ook velen daarbuiten hebben zijn beminnelijkheid en bijzondere gaven mogen ervaren. In de historie van Wijnandsrade, zijn laatste standplaats, die hij ook als laatste rustplaats koos, zal hij een ereplaats blijven innemen'. Pastoor Körner overleed in 1971 en is ligt begraven op het oude kerkhof van Wijnandsrade nabij de St. Stephanuskerk.*

Jonge Boeren Lied

Wij, Limburgs jonge Boerenstand
Vol geestdrift en vol kracht
Wij zingen in ons eigen lied,
Wat ons te samen bracht:
Wij willen roemen wijd en zijd,
In veld en dorp en stee
Ons dierbaar Limburgs platteland) bis
Met al zijn vreugd en vree)

Wij roemen 't golvend veldgewas,
Vol geur en kleurenpracht;
Ons vee, dat met zijn luid geloei,
Ons luchtig tegen licht,
Wij roemen ook de rijke schat
Van vruchten allerlei;
Wij roemen onze Boerenstand,) bis
Als steun der Maatschappij)

Het Jonge Boerenlied (uit archief heemkundevereniging).

Grafsteen pastoor Körner.

Sociaal

Op het sociale vlak stond voor de leden van de Jonge Boeren van de afdeling Wijnandsrade de voorbereiding op een zelfstandige toekomst als agrariër centraal. In dat verband werd hen de gelegenheid geboden een breed scala aan opleidingen te volgen, variërend van beroepsgerichte studies (zoals opleidingen bedrijfsleer en -controle en de nationale kadercursus op de Volkshogeschool 'Ons Erf' in Valkenburg) tot een sociaal-economische leergang bij de plaatselijke Boerenleenbank, opleidingen geldbeleggen en krediet en een handvaardigheidscursus aan de Regionale Werkplaats voor Vakopleiding te Heerlen (waarin zij werden geschoold in timmeren, schilderen, motormontage, plaatbewerking en metselen).

De Jonge Boeren van Wijnandsrade namen eind jaren veertig en in de loop van de jaren vijftig daarnaast trouw deel aan de jaarlijkse landdag en de regionale kringstudiedag van de J.B.T.B. In 1959 vond de Limburgse kringstudiedag in Wijnandsrade plaats. Het programma van die bijeenkomst is bewaard gebleven en zag er als hierbij afgebeeld uit. Wat opvalt is het sterk religieuze karakter. De daaropvolgende verenigingsnotulen maken melding van een druk bezochte en bijzonder geslaagde dag.

Op lokaal niveau verzorgde algemeen (technisch) adviseur Jacobus Vankan – ter vorming van de leden - regelmatig voordrachten over vaktechnische aspecten alsmede – meer algemeen - over de ontwikkelingen in de agrarische sector.

Secretaris Jo Sniijders schetst in het jaarverslag van 1959 de inhoud van een van die lezingen, waarin de heer Vankan ingaat op de geschiedenis van de boerenstand: *'Hierna hield onze technische adviseur een zeer interessante en leerzame spreekbeurt, onder andere over het organisatieleven van de boer rond 1800. Vergeleken met tegenwoordig waren er, wat betreft de opname van geldsommen, nog geen Boerenleenbanken. De pachten werden in die tijd door de verpachters jaarlijks steeds verder opgeschroefd. In het begin van de negentiende eeuw is hierin een sterke verandering gekomen. Het was tevens de begintijd van de glorie der katholieken, waarbij vijf bisdommen werden ingesteld. Een van de eerste katholieke standsorganisaties was de Boerenbond, met eigen gewesten en daarnaast de Boerinnenbond. De boeren sloten zich meer bij elkaar*

PROGRAMMA

- 9.30 u. Hoogmis opgedragen door de Zeereerw. Heer P. Loo, pastoor te Voerendaal. Geest. Adviseur jonge Boeren en Tuinders, Kring Heerlen.
- 10.15 u. Optocht naar de zaal.
- 10.30 u. Opening studiedag door de Kringvoorzitter.
- 10.45 u. Lied „Limburg mijn Vaderland”
- 10.50 u. Inleiding door Ir. J. Planje.
Structuur beleid in de landbouw.
- 12.00 u. Forum gesprek over het Wel en Wee van de boerenstand.
- 13.00 u. „Jonge Boeren Lied”.
PAUZE TOT 14.00 UUR.
- 14.00 u. Aanvang Cultureel programma waarop alle boerinnen uit de Kring Heerlen verwacht worden.
- 14.05 u. Lied „Limburg mijn Vaderland”
- 14.15 u. Inleiding door Culturele leider Tom Linssen.
- 14.30 u. Toneelspel afdeling Ubachsberg
Der Schriever van de Koel.
- 15.15 u. Toneelspel afdeling Waubach
Papa strijkt de vlag
- 16.30 u. Lied „Aan U o Koning der eeuwen”
PAUZE TOT 17.30 UUR.
- 17.30 u. FEESTAVOND door de afd. Wijnandsrade aangeboden voor alle jonge boeren en boerinnen uit de Kring Heerlen.

Programma studiedag J.B. – T.B. 1959 (uit archief heemkundevereniging).

aan, waaruit toen de eerste coöperatieve melkfabrieken, Boerenleenbanken en aan- en verkoopcoöperaties zijn ontstaan. Tevens werden in die tijd verzekeringen in het leven geroepen en pachtbesluiten vastgelegd. Aldus is de organisatiegraad van de boeren in de loop der jaren sterk in omvang toegenomen, wat tot een steeds grotere bloei van de boerenstand heeft geleid. Maar deze bloei zal afhankelijk blijven van de gezamenlijke activiteiten van al onze leden en dus niet alleen van de bestuursleden, aldus besloot de heer Vankan zijn spreekbeurt’.

De L.B.T.B. organiseerde in de jaren na de Tweede Wereldoorlog in kringverband regelmatig voorlichtingen over de voor- en nadelen, verbonden aan emigratie. De Limburgse boeren die toentertijd overwogen die ingrijpende stap te zetten, werden door hun bond en het bisdom Roermond actief met raad en daad bijgestaan. Het was in de na-oorlogse jaren een antwoord van de L.L.T.B. en de rooms-katholieke kerk op het in die tijd sterk afnemende aantal mogelijkheden voor jonge boeren op een zelfstandige toekomst in eigen land. Dit in navrante tegenstelling tot de vooroorlogse jaren, toen de emigratieplannen van boeren en tuinders nog nadrukkelijk werden ontmoedigd; omdat zij toentertijd nog vooral werden geassocieerd met normvervaging en ontkerkelijking.

Het Nederlands episcopaat koos na de Tweede Wereldoorlog voor de lijn katholieke emigranten op het immateriële vlak zo goed mogelijk te begeleiden, terwijl de landelijke boerenbonden vooral de praktische kant van de begeleiding van emigraties voor hun rekening namen. Favoriete landen waren Australië, Brazilië en Canada en dichterbij huis Frankrijk en Luxemburg. Voor zover bekend heeft vanuit Wijnandsrade geen emigratie van agrariërs plaatsgevonden.

Deel 3 van deze miniserie volgt in bulletin nummer 35 (waarin nader zal worden ingegaan op de culturele en vaktechnische activiteiten van de jonge boeren van Wijnandsrade alsmede op de maatschappelijke ontwikkelingen, die in 1967 hebben geleid tot de opheffing van deze markante vereniging).

Wiel Oehlen

Bronnen en geraadpleegde literatuur

Statuten van de Katholieke Limburgse Jonge Boeren- en Tuindersbond van de L.L.T.B. (Roermond, 1955)

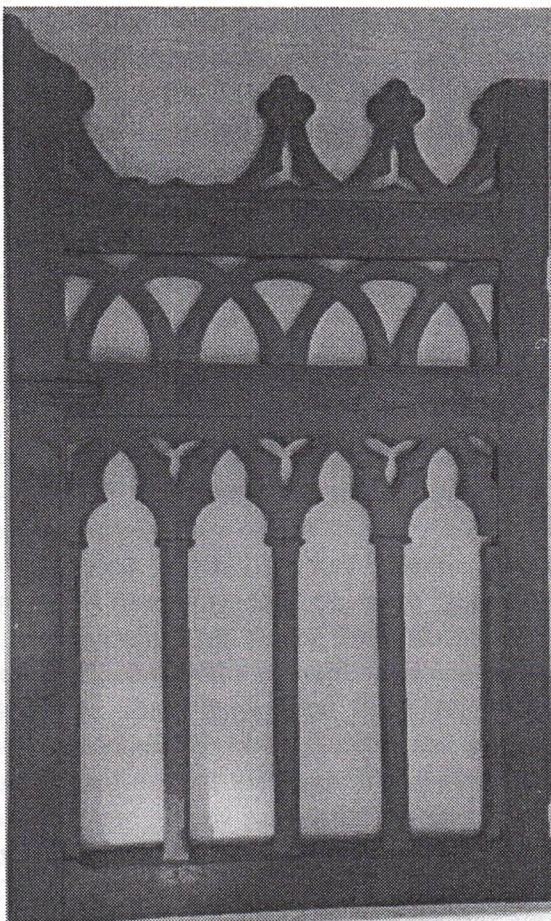
Vakblad 'Boer en Tuinder', 16 maart 1956

Huub J.M. Keulen, 'Boerenmigratie naar Luxemburg tussen 1951 en 1960' in Historische en Heemkundige Studies in en rond het Geuldal (Jaarboek 2003)

Met dank aan: Jan Jansen (Nuth), Jos Linssen (werkgroep genealogie van de heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade), Math Marell (Wijnandsrade), Zef Meessen (Swier), Constant Snijders (Brommelen), Frans Steins (de Vink)

Prijsvraag

In het vorige bulletin publiceerden wij de bijgevoegde raadselachtige foto, met de nieuwsgierige vraag wat het hier afgebeelde voorwerp voorstelt. Wij zegden daarbij toe, onder de juiste inzendingen een leuk prijsje te verloten. Die oproep mocht niet baten. Wij mochten tot dusver geen enkele correcte inzending ontvangen, dus de prijs blijft vooralsnog in kas. Wie denkt te weten wat de herkomst en functie van dit attribuut is, kan haar of zijn reactie tot 1 mei 2005 aan de redactie van het bulletin doorgeven.

(Foto uit archief heemkundevereniging).

Ontwikkelingen binnen de voormalige gemeente Wijnandsrade

Met de verovering door de Fransen van de Nederlanden in 1795 kwam er een einde aan het feodale systeem van de late middeleeuwen en daarmee aan de 'Vrije Heerlijkheid Wijnandsrade'; waarin naast het College van Schout en Schepenen allerlei rechten waren voorbehouden aan de Heer van Wijnandsrade: de baronnen Von Bongart. De Napoleontische tijd eindigde begin 1814 en het Koninkrijk der Nederlanden ving aan. Na de afscheiding van België werden echter pas in 1839 de huidige grenzen van de Nederlandse provincie Limburg vastgesteld en behoorde de gemeente Wijnandsrade definitief tot het rechtsgebied van Nederland. De grenzen van de gemeente bleven vrijwel ongewijzigd tot 1982. Maar het bestuur van Wijnandsrade maakte in die honderddrieënveertig - en dan met name in de laatste decennia - grote ontwikkelingen mee. De belangrijkste daarvan worden hierna kort geschetst. Deze gegevens zijn afkomstig uit het originele gemeentelijke archief; voor zover bewaard op het gemeentehuis van Nuth (en inmiddels verhuisd naar het gemeente-archief te Heerlen).

1837: Uit een akte 'van goedkeuring van geldopname' blijkt dat er een gemeentelijk Armbestuur functioneert. In 1855 stelt de gemeenteraad een Reglement voor het Burgerlijk Armbestuur vast; zijnde het eerste stuk over de van gemeentewege uitgeoefende zorg voor armen en werklozen. In 1913 wordt er een nieuw reglement vastgesteld, waarbij de benoeming en het ontslag van de leden - voor vier of zes jaar - evenals de jaarrekening door de Gemeenteraad worden vastgesteld. Voorzitter is de pastoor. In 1957 wordt het oude reglement omgezet in een reglement voor de gemeentelijke instelling voor Sociale Zorg.

1860: De gemeenteraad stelt het eerste stuk op 'betreffende een verordening tot heffing van schoolgeld in de gemeente'. De Kerkfabriek (de benaming uit de Franse tijd voor 'het kerkbestuur') doet afstand van de tuin bij de 'Oude Pastorij' ten behoeve van de bouw van een school. In 1875 besluit de Raad tot de bouw van een school, gemeentehuis en onderwijzerswoning. De gemeenteschool wordt in 1877 in gebruik genomen en in 1908 vergroot en verbouwd. In 1920 verschijnt de Wet op het lager onderwijs in Nederland.

1924: Wijnandsrade wordt aangesloten op de elektriciteitsvoorziening der Staatsmijnen, in 1930 wordt de eerste lantaarnpaal geplaatst (op de hoek Allee - Swier) en in 1955 worden de laatste boerderijen aangesloten (De Velde, Nythuizen en Laar).

1928: De gemeente treedt toe tot de NV Waterleiding Maatschappij Zuid Limburg. De Brommelerhof wordt in 1947 aangesloten. Een forse uitbreiding vindt plaats vanaf 1952. In 1957 zijn honderdtweeëndertig woningen voorzien (zijnde 90%). Het gehucht de Vink heeft pas in 1911 een waterpomp gekregen; in 1963 wordt de waterleiding van de Vink doorgetrokken naar Hunnecum, waarmee alle gehuchten en boerderijen zijn voorzien.

1929: De eerste autobusdienst rijdt over Wijnandsrade, van Maastricht naar Hoensbroek (Habets Valkenburg). In 1937 krijgen Royen (Brommelen) en Erens (Swier) vergunning voor de exploitatie van een huurauto; in 1951 wordt de autosnelweg Geleen - Heerlen door Laar aangelegd en in 1952 worden - na een stukje in de dorpskom - de eerste wegen in de gemeente verbreed en geasfalteerd: de Kersboomkensweg en de Allee.

1930: Door de gemeente wordt aan de benedenvijver een nieuwe school gebouwd, die vervolgens aan het R.K. Kerkbestuur St. Stephanus wordt overgedragen; daarmee krijgt Wijnandsrade zijn 'bijzonder onderwijs'. Het dorp krijgt een telegraaf- en telefoonkantoor, in 1932 de eerste brievenbus, in 1936 komen de eerste telefoon-huistaansluitingen en in 1960 krijgt de gemeente zijn hulppostkantoor.

1930: De eerste Algemene Politie Verordening wordt vastgesteld. De eerste wijziging volgt in 1951 met bepalingen over geluidsoverlast. Overigens vaardigt het bestuur van de 'Heerlijkheid Wijnandsrade' al in 1650 een verordening op de 'wacht en diensten' uit evenals een verordening op het maaien en hooimaken; waarbij de boeren jaarlijks gemeenschapsdiensten moeten verrichten. Op last van de Duitse bezetter wordt in 1940 de burgerwacht opgeheven.

In 1922 treedt 'de verordening keuringsdienst voor vee en vlees' in werking, in 1929 de hinderwet-verordening, in 1933 de bouwverordening, in 1947 gevolgd door de woonruimtetwet. Tijdens de oorlogsjaren functioneren de Raad en het College van Burgemeester en Wethouders niet; de burgemeester en het gemeentepersoneel moeten orders uitvoeren van een Duitse bevelvoerder uit Valkenburg; de laatste veldwachter wordt in 1942 ontslagen.

De heer Steins te Wijnandsrade herdacht dezer dagen het feit dat hij vijf en twintig jaar in dienst was als veldwachter. Eij foto van den stoeren jubilaris met een kwajen politiehond naast zich.

Willem Joseph Steins (* 16.12.1879 + 18.11.1958),
de laatste gemeenteveldwachter, ook wel 'd'r bao' genaamd
(foto uit de Katholieke Illustratie 1930, archief heemkundevereniging).

1951: De eerste rioolbelasting-verordening wordt van kracht, de Schoolartsdienst (kring Hoensbroek) evenals de Schooltandverzorgingsdienst worden opgericht en rond 1954 begint de aansluiting op het gasnet van Limagas.

Ontwikkelingen tijdens de ambtsperiode van burgemeester J. Snijders

1954: De eerste vuilophaaldienst met paard en wagen gaat van start; in 1961 gevolgd door de Limburgse Reinigingsdienst. De gemeente maakt een aanvang met het - in eigen beheer - verbreden en asfalteren van het wegennet (na de twee eerder genoemde wegen, beginnend bij de Swierderkerkweg).

Eveneens in eigen beheer worden in 1955 en 1956 de vijvers en wegen daaromheen gerenoveerd. In 1956 kan de eerste wielerronde via de Allee en de Swierderkerkweg worden gehouden.

In 1950 worden de eerste twee woningwetwoningen gebouwd; in 1954 gevolgd door enkele nieuwe. In 1957 - 1958 vindt op het gebied van de sociale woningwetbouw een doorbraak plaats, met de bouw van achttien woningwetwoningen ineens. Van tevoren werden uitsluitend vergunningen verstrekt voor de bouw van particuliere woningen: van 1940 tot en met 1952 worden acht woningen gerealiseerd en van 1953 tot en met 1957 tweeëntwintig. In mei 1960 telt de gemeente honderdzesennegentig woningen (inclusief bedrijfsgebouwen).

Op 4 december 1959 wordt - in de panden van het oude gemeentehuis en de onderwijzerswoning - een nieuw gemeenschapscomplex geopend: een volwaardig gemeentehuis, inclusief een Groene Kruisgebouw, de parochiebibliotheek, een jeugd-/peuterzaal en de brandweer/bb-garage. In datzelfde jaar gaat op de kasteelhoeve de 'Proefboerderij Zuid-Limburg' van start; in 1960 worden het K.I.-Station voor Zuid-Limburg, het gemeentelijke hulppostkantoor en de eerste Kleuterschool Don Bosco (in voornoemde jeugdzaal op de eerste verdieping) geopend.

Die rij van gemeenschapsvoorzieningen wordt in 1962 voortgezet met de opening van het eerste sportcomplex (waarbij het gras door de burgemeester met de hand wordt ingezaaid).

De bouw van de Boerenleenbank - naast de kerk - volgt in 1964; de bouw van een echte kleuterschool aan de Driessenstraat in 1966 en de opening van het Gemeenschaps- en Ontspanningsgebouw in 1968 (uitgebreid in 1982).

In 1985 wordt het schoolgebouw aan de vijver drastisch uitgebreid en vernieuwd, waardoor de lagere school en de kleuterschool samenvloeien tot een basisschool. De kleuterschool komt dan vrij voor de start van een peuterspeelzaal in het dorp.

In 1963 wordt een begin gemaakt met de uitvoering van het eerste bestemmingsplan binnen de gemeente, bestaande uit zestig woningen; met een flinke aanwas van het inwonertal tot gevolg.

Enkele bevolkingscijfers tijdens de laatste eeuwen

1676	-	360
1813	-	447
1900	-	536
1920	-	557
1940	-	830
1954	-	902 (509 mannen / 393 vrouwen)
1960	-	939
1963	-	1.039
1970	-	1.358
1 januari 1982	-	1.756

Meer inwoners haalt de gemeente Wijnandsrade niet. Op 1 januari 1982 gaat zij samen met de kerkdorpen Hulsberg, Nuth (inclusief Vaesrade), en Schimmert op in de nieuwe gemeente Nuth.

Door Gedeputeerde Staten (G.S.) van Limburg zijn overigens diverse eerdere pogingen ondernomen om de gemeente Wijnandsrade op te heffen. In 1921 poogden G.S. de gemeenten Hoensbroek, Nuth en Wijnandsrade samen te voegen. In 1940 volgde een tweede voorstel tot de samenvoeging van Klimmen, Hulsberg en Wijnandsrade. In 1950 stemde de Raad tegen een nieuw voorstel van G.S. tot samenvoeging van Nuth en Wijnandsrade. Vanaf 1967 kwamen het College van Gedeputeerde Staten en de Regering met plannen voor een algehele herindeling van gemeenten in Zuid-Limburg, die per 1 januari 1982 uiteindelijk zijn gerealiseerd.

Pierre Snijders

Communicantjes 2004

**Eerste Heilige Communie van Groep 4 van de St. Stefanusschool
op 20 mei 2004 (Hemelvaartdag)**

Bovenste rij, v.l.n.r.: Vincent Ladeur (Rotterdam), Nino Dreessen, Johan Bonekamp, Alysso Pierik, Sven Dooyeweerd, Nikki Jacobs, Falko Vroomen, Tim Steijns, Youri Meijers, Patrick Dautzenberg

Middelste rij: Laura Nieboer, Michelle Mevis, Fenna Nuij, Valeria Scheenen, Bente Jacobs, Loraine Gerards, Amodena Marciello, Remco van Kessel

Onderste rij, v.l.n.r.: Rob Pierik, Gilles Coeymans, Jeroen van Krevel, Bart Jaegers, Camiel Pesch, Brian Sloodmaekers, Robin Riedel, Raoul Baur

Aanvullingen en rectificaties

1.

Harrie L'Ortye maakte ons naar aanleiding van ons vorige bulletin attent op een tweetal omissies, waarvoor onze hartelijke dank. In Bulletin Wijnandsrade, nummer 33 (2004), staat op pagina 1684 in de Kroniek over 2003 ten onrechte dat de Koninklijk Erkende Fanfare St. Caecilia Wijnandsrade de promotie van de ere- naar de superieure afdeling mocht vieren. 'In dat jaar zijn wij in de superieure afdeling op concours geweest en hebben een dikke eerste prijs behaald', aldus de heer L'Ortye. Dat is bij dezen dan rechtgezet. 'Ere' wie 'ere' toekomt, maar 'superieur' is 'beter' en de eerste prijs is het aller'best'.

2

De tweede omissie betreft het artikel over de relatie tussen Wijnandsrade en de familie Ejck / Eyck in hetzelfde Bulletin. Harrie L'Ortye herinnert aan het feit dat in het begin van de jaren '60 van de vorige eeuw de Drappeau (vaandel) van de fanfare is ontworpen door Charles Eyck. Daarvan was ik inderdaad op de hoogte, maar ik ben het vergeten. Dank aan de oplettende lezer. Overigens is hier iets opmerkelijks aan de hand. Charles Eyck is namelijk bij het ontwerp uitgegaan van een bestaande afbeelding van St. Caecilia, te weten van een schilderij van de Italiaanse renaissanceschilder Raphael (1483 - 1520) dat hangt in de Pinacoteca Nazionale te Bologna. Enkele jaren geleden zag ik dit schilderij bij een bezoek aan dat museum en onmiddellijk trof mij de gelijkenis met de afbeelding op het vaandel. Het doek meet 238 x 150 cm en is geschilderd op canvas in de jaren 1514 - 1516. Het was bedoeld als altaarstuk voor een familiekapel en besteld door Elena Duglioli dall'Olio te Bologna, die bekend stond om haar visioenen en extases en die later ook heilig werd verklaard. Omdat in deze visioenen muziek een bepalende rol speelde, vroeg zij om een schildering van St. Caecilia, patrones van de muziek. Raphael koos voor de stijl van een Sacra Conversazione met Caecilia in het centrum, omringd door St. Paulus, St. Augustinus en Maria Magdalena. Het hoofd van Caecilia is zijwaarts gebogen en haar ogen zijn ten hemel gericht. Zij is zojuist gestopt met orgel spelen en luistert naar het zingen van een engelenkoor. Uit de houding van de

De drappeau van de Koninklijk Erkende fanfare St. Caecilia.

Schilderij van Raphael.

overige figuren is op te maken, dat zij het engelengezag niet kunnen horen. Ik kan mij best voorstellen, dat Charles Eyck zo geïmponeerd was door deze afbeelding dat hij deze in zijn ontwerp voor het vaandel verwerkt heeft.

3.

In voorgaande bulletins – vooral ook in de artikelen over pater Wilhelm Eberschweiler SJ - is regelmatig geschreven over het verblijf van de Duitse Jezuïeten op het kasteel van Wijnandsrade in de jaren 1872 - 1910, toen deze orde in verband met de Kulturkampf niet langer welkom was in hun vaderland. Toch is tamelijk onbekend gebleven, dat ons dorp in die jaren een centrum was van wetenschap, kunst en religieus leven. Regelmatig werd het klooster in ons dorp bezocht door hoge kerkelijke en wereldlijke functionarissen. Dat was voor een dorp van minder dan zeshonderd inwoners heel wat. Dat bij deze bezoeken vaak festiviteiten plaatsvonden, was eigen aan de tijd en aan het kloosterleven, waarin de leefomstandigheden toch niet altijd zo somber waren als soms wel werd uitgedragen. Een niet-volledige opsomming van hoge gasten volgt.

In 1875 kwam Mgr. Adamus Carolus Claessen, apostolisch vicaris van Batavia (Ned. Indië) naar de kerk van Wijnandsrade om aan achtendertig kinderen uit deze regio het H. Vormsel toe te dienen. Aangezien pastoor Joannes Franciscus Princen ziekelijk was, waren de Duitse Jezuïeten nauw betrokken bij de parochiële zielzorg en het kan nauwelijks anders dan dat de hoge gast ook een bezoek aan het kasteel heeft gebracht. In datzelfde jaar assisteerde deze apostolisch vicaris - die de functie in Batavia van 1874 - 1892 vervulde - de Roermondse bisschop Boermans bij de eerstesteenlegging van de nieuwe kerk van de Zusters Ursulinen in Sittard (de latere basiliek, waarheen Wijnandsrade al vanaf 1873 jaarlijks pelgrimeert). Op 31 augustus 1881 kwam wijbisschop Mgr. van den Branden van Mechelen (B) op bezoek, bij gelegenheid van de ingebruikname van de nieuwe refter aan de lange kant van de kleine binnenplaats van het kasteel. In 1883 kwam de wijbisschop van Keulen, Mgr. dr. Johann Anton Friedrich Baudri naar Wijnandsrade. Hij diende negenendertig scholastieken de lagere wijdingen toe. Het is niet bekend of dit gebeurde in de kleine kloosterkapel of in de parochiekerk van

Wijnandsrade. Mgr. Baudri was wijbisschop van 1850 tot 1889 en stierf in Keulen op 29 juni 1893.

Op 31 augustus 1884 was Mgr. Van den Branden weer in ons dorp en wijdde hij pater Pelzer tot priester, één student tot subdiaken en diende hij zevenentwintig scholastieken de lagere wijdingen toe. In 1890 kwam de bisschop van Roermond, Mgr. Franciscus Antonius Boermans achtentwintig scholastieken de lagere wijdingen toedienen. Hij was bisschop van ons bisdom van 1886 tot 1900 en voelde zich nauw betrokken bij de vele buitenlandse kloosterorden, die in zijn bisdom onderdak hadden gevraagd en gekregen vanwege de Kulturkampf.

Er woonde vlakbij Wijnandsrade nog een Duitse bisschop, die tijdens zijn verbanning op een landgoed in Nuth domicilie had gekozen; te weten Mgr. dr. Johannes Bernard Brinkmann, die vanaf 1870 bisschop van Münster was. Hij was als bisschop afgezet door het Staatlichen Gerichtshof für kirchliche Angelegenheiten, nadat hij in verband met de Kulturkampf met de Duitse regering in conflict was gekomen. Hij ging vrijwillig in ballingschap. Eerst verbleef hij twee jaar met zijn vicaris-generaal Joseph Giese in 't Heike bij Tilburg. Later heeft hij ook nog een poos gewoond in Houthem. Toen hij in Nuth woonde, kreeg hij regelmatig bezoek van pater Wilhelm Eberschweiler; de rector van het klooster in Wijnandsrade, die bevriend met hem raakte. Dat Mgr. Brinkmann ook enkele malen naar zijn landgenoten op kasteel Wijnandsrade is gekomen, ligt voor de hand; ofschoon zeker is dat hij geen regelmatige gast was. In 1884 is hij weer naar Münster teruggekeerd, waar hij op 13 april 1889 op zesenzeventig jarige leeftijd overleed.

In 1899 kwam de bisschop-coadjutor van Roermond, Mgr. Josephus Hubertus Drehmanns naar Wijnandsrade om in de parochiekerk een nieuw altaar, dat geschonken was door de douairière Maurissen - Kerens de Wijlré (die woonachtig was op het hoge huis te Niethuizen), te consacreren. Hij verbleef daarna ook enige tijd op het kasteel. Mgr. Drehmanns zou in 1900 bisschop Boermans van Roermond opvolgen en hij vervulde die functie tot 1913. Mij is niet bekend of hij in die periode ons dorp nog heeft bezocht. Aan het begin van de nieuwe eeuw bezocht bisschop Beiderlinden, van wie wij niet konden nagaan van welk bisdom hij was, het seminarie te Wijnandsrade. En vervolgens was er hoog bezoek van kardinaal

Kardinaal Antonius Fischer (foto uit archief heemkundevereniging).

Mgr. Franciscus Boermans (foto uit archief heemkundevereniging).

Antonius Hubert Fischer S.J., aartsbisschop van Keulen. In 1889 werd hij wijbisschop en in 1902 bisschop van dit bisdom en in 1903 verheven tot kardinaal. Hij overleed op 30 juli 1912 op tweeënzeventig jarige leeftijd in functie. De kardinaal kwam in gezelschap van aartsbisschop Heinrich Döring S.J. (1859 - 1928), die als bisschop van Poona (India) en apostolisch vicaris van Hiroshima op verlof in Europa was. Laatstgenoemde wijdde bij gelegenheid van dit bezoek aan Wijnandsrade pater Hoogewerf tot priester. In november 1907 bracht de gouverneur van Limburg, Gustave L.M.H. Ruijs de Beerenbroeck (in functie van 1893 - 1918), een bezoek aan de gemeente Wijnandsrade; waarbij hij eerst op het raadhuis werd ontvangen door burgemeester Theodoor Opfergelt en later te gast was op het kasteel bij de paters. Bij dit bezoek stak hij een indrukwekkende en lovende toespraak af, waaruit zijn warme sympathie voor de Jezuïeten in ballingschap bleek. De nauwe betrokkenheid tussen de parochie en de kloosterlingen bleek ook bij gelegenheid van het zilveren priesterfeest van pastoor M.J.H.J. Arnoldts op 21 maart 1910, toen de kloostergemeenschap mee feestte met het dorp. Toen was al duidelijk dat de ballingschap spoedig ten einde zou lopen en dat gaf een bredere dimensie aan het feest.

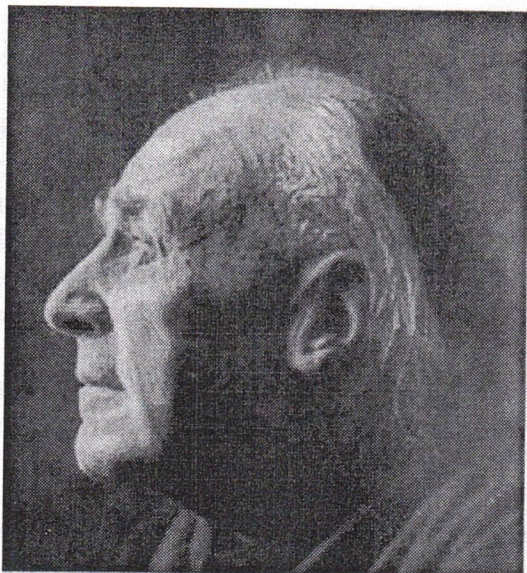
In augustus 1896 kwam de eigenaar van het kasteel, rijksbaron Pius von Bongart, op bezoek. Hij bracht voor de eerste maal zijn echtgenote mee. Eigenlijk was hij helemaal geen familie van de vorige baron Lodewijk von Bongart, die op 6 mei 1878 in Paffendorf kinderloos was gestorven. Om het geslacht in stand te houden, werd deze neef van Lodewijks echtgenote Melanie Rijksgravin von Walderdorf zu Molsberg tot opvolger en algemeen erfgenaam aangewezen. Dit geschiedde met toestemming van keizer Franz Joseph I van Oostenrijk - Hongarije (gedagtekend te Wenen 31 mei 1879). Pius Wilderich, graaf von Walderdorf, op dat moment zeven jaar oud, werd daarmee gerechtigd zich Rijksbaron von Bongart te noemen en het familiewapen te voeren. Zijn tante Melanie bleef tot haar dood in november 1888 het beheer over de goederen voeren. Naar haar begrafenis in Paffendorf werden rector Thölen en pater De Schorlemer door de communiteit in Wijnandsrade afgevaardigd. Baronesse Melanie werd door de Duitse Jezuïeten als hun weldoenster beschouwd en – zo staat het in de kroniek – ‘het hele huis treurde en bad’. Baron Pius trad op 30 april 1895 in het huwelijk met Ludwiga,

Rijksgravin von Schaffgots von und zu Kynast (Louise in de familiekring) en ging het jaar daarna op bezoek bij al zijn bezittingen. Het werd een glansrijke ontvangst in ons dorp. Een prachtige menigte feestelijk uitgedoste voorrijders en met bloemen versierde wagens escorteerden de wagens van de gasten, terwijl de in 1892 opgerichte fanfare de rondrit muzikaal begeleidde. Kamerschoten en serenades illustreerden het warme welkom. Een feestmaaltijd werd aangericht en hieraan zaten onder meer burgemeester Louis Drummen, pater Provinciaal, pastoor Joannes Beckers en rector E. Pütz aan. Ook was een hoge bezoeker aan tafel genood, te weten de aartsbisschop van Calcutta Mgr. Dalhoff S.J. die tijdens zijn Europabezoek op dat moment in onze streek verbleef. Hij was ook lid van de Sociëteit van Jezus, zoals de Jezuïetenorde formeel wordt aangeduid. Hij herhaalde ongeveer vijf jaar later zijn bezoek, waaruit zijn verbondenheid bleek. Aan het eind van de dag schonk de baron aan de president van de Fanfare St. Caecilia een nieuw muziekinstrument - een bas - waarop een gegraveerd plaatje was bevestigd met het alliantiewapen Von Bongart en Von Schafgots, voorzien van het jaartal 1896. Dit plaatje is bewaard gebleven en tegenwoordig te zien in de erevitrine van de fanfare in het gemeenschapshuis. De rijksbaron en zijn echtgenote herhaalden in 1899 hun bezoek. In 1907 kwam hij nog eens alleen, maar in de zomer van 1908 was hij in gezelschap van zijn echtgenote en twee kinderen. Het laatste bezoek dat de baron en baronesse aan de Jezuïeten brachten was op 25 juni 1910, bij gelegenheid van het afscheid van de paters; alwaar zij deelnamen aan de plechtige H. Mis en het diner in de smaakvol versierde refter. De pater provinciaal bedankte namens de Duitse Jezuïetenorde hun weldoeners voor hun gastvrijheid, die zij door de jaren heen in het oude, eerbiedwaardige kasteel Wijnandsrade hadden verleend.

(Aanvullingen op deze lijst van hoge gasten zijn welkom).

4.

Op pagina 1651 van het vorige Bulletin Wijnandsrade valt in het artikel over Nythuizen de naam van rector Cremers, die na de oorlog de villa van dit landgoed bewoont met zijn huishoudster. Het is goed om te beseffen, dat deze rector een zeer bekende persoon was, vooral

Rector Jos Cremers (foto uit archief heemkundevereniging).

Herdenkingsplechtigheid aan het graf van rector Cremers in Maastricht (foto uit archief heemkundevereniging).

in natuurhistorische kringen. Een biografische schets van Rector Cremers is daarom op zijn plaats.

Joseph Cremers werd in 1873 geboren te Kerkrade. Na zijn studie aan het Jezuïetencollege in Sittard doorliep hij het seminarie in Rolduc en na zijn priesterwijding in 1899 werd hij benoemd tot biologieleraar aan datzelfde seminarie. Tot 1909 bleef Cremers als docent plant- en dierkunde verbonden aan Rolduc; in deze periode begon hij met het aanleggen van een collectie vlinders. Van 1909 tot 1913 was hij kapelaan van de parochie Breust - Eysden, waar hij naast de zielzorg veel tijd stak in het verzamelen van zeldzame planten en dieren, waarover hij af en toe ook in de 'Limburger Koerier' publiceerde. Deze artikelen brachten hem in contact met de hoofdredacteur van de Limburger Koerier: Jac van Term. Samen namen zij het initiatief voor de oprichting van een Limburgse natuurhistorische bond. Van 1913 tot 1917 was Jos Cremers Rector in Raath - Bingelrade. Op 27 november 1910 stichtte hij samen met Van Term en dr. A. de Wever uit Nuth het Natuurhistorisch Genootschap, dat bij aanvang nog maar achttien leden telde. Twee jaar later legde Rector Cremers de grondslag voor het Natuurhistorisch Maandblad; het aantal leden was toen al opgelopen tot tweehonderdzes. Voor de wetenschappelijke bijdragen verscheen er vanaf 1912 bovendien een Jaarboek van het Genootschap, waardoor er ook elders in het land belangstelling werd gewekt voor de zo van de rest van het land afwijkende Limburgse flora en fauna. In 1913 werd het Natuurhistorisch Museum opgericht in het klooster van de Grauwzusters aan het Bosquetplein, dat toen nog de Heksenhoek heette. Onder het bewind van Rector Cremers zijn belangrijke collecties door het Museum verworven. dr. A. de Wever schonk zijn herbarium met ruim twintigduizend planten, die een relatie met de Limburgse bodem hebben. De insectencollectie van rector Cremers groeide uit tot een nationaal vermaarde verzameling, dankzij de schenkingen van de kevercollectie van Rüschkamp, de vlindercollecties van Franssen, majoor Rijk en mr. Kortebos, de vliegencollectie van Klene en de wereldberoemde mierencollectie van pater Wasmann SJ, die een aantal jaren op het kasteel van Wijnandsrade heeft gewoond (Bulletin Wijnandsrade, nummer 7 (1985), pagina 178 - 180). Daarnaast werd het museum in de beginperiode verrijkt met de vogelcollecties van Nillesen en H. de Wever en de herbaria van De Bosquet en Dumoulin. In 1920 verwierf

het museum de Bryozoëncollectie van Pergens. Ook heeft Rector Cremers de basis gelegd voor de collectie geologie en paleontologie, die in de beginperiode voornamelijk met vondsten uit de ENCI-groeve werd opgebouwd. Rector Cremers werd in 1917 door de Gemeente Maastricht aangesteld als conservator van het museum. Na zijn pensionering in 1939 vestigde rector Cremers zich in Neercanne. De laatste jaren van zijn leven trok hij zich terug op een villa bij Nythuizen in Wijnandsrade. Hij overleed op 28 december 1951 in het Elisabeth Ziekenhuis aan de Abtstraat te Maastricht en werd begraven op de laatste dag van 1951. Het bestuur van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg besloot in 1985 tot het instellen van de Rector Cremers-penning, als blijk van waardering en blijvende herinnering aan hem. De penning wordt uitgereikt aan personen die zich op een bijzondere manier verdienstelijk hebben gemaakt voor het Natuurhistorisch Genootschap. De penning kent geen vast regime wat betreft de uitreikingen. Op vrijdag 28 december 2001 - precies vijftig jaar na zijn overlijden - werd rector Cremers herdacht met een bijeenkomst in het Natuurhistorisch museum en met een bezoek aan zijn toen recent gerestaureerde grafmonument op de Algemene Begraafplaats aan de Tongerseweg in Maastricht. De grafsteen is een grote zwerfkei, die fraai en bijna rebels contrasteert met de strakke zerken op de begraafplaats. Op de kei staat boven de personalia een inscriptie in het Latijn: (vrij vertaald) *'Als de stem zwijgt, spreekt de steen'*. Op de hardstenen rand zijn bonzen versieringen in de vorm van planten aangebracht.

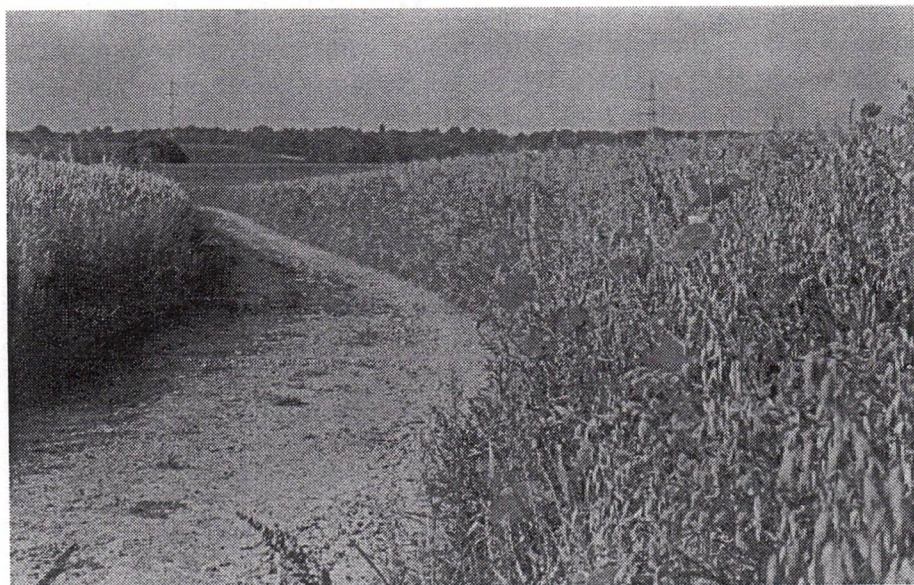
Jack Jetten

Een meisje als een klaproos
loopt vol in de wind.
Zij heeft zomersproeten,
want zij is familie van de zon.

Zij speelt vlieger met haar jas.
In haar gedachten vliegt zij
over de velden en de huizen
van haar dorp.

Als zij moe is,
legt zij de wind stil,
doet zij haar jas dicht
en gaat zij naar school.

Wiel Oehlen

Heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade

Opgericht op 22 december 1981 als de stichting Vrienden van Wijnandsrade
Sinds 1994 notarieel vastgelegd als een heemkundevereniging
Rekeningnummer (voor contributie en donaties): 13.77.36.371, ten name van
heemkundevereniging Vrienden van Wijnandsrade, Swier 39, 6363 CK
Wijnandsrade

Dagelijks bestuur

voorzitter	Jan Jansen (045 - 524 26 96)
vice-voorzitter	Math Marell (045 - 524 17 05)
secretaris	Wiel Oehlen (045 - 524 48 98) e-mail: w.oehlen@planet.nl
2 ^{de} secretaris	Jack Jetten (045 - 524 11 35)
penningmeester	Henk van Malkenhorst (045 - 524 23 44)
ledenadministratie en 2 ^{de} penningmeester	Zef Meessen (045 - 524 35 79)

Algemeen bestuur

Thei Bindels (045 - 524 30 08)
Tonie Bloebaum - Habets (045 - 524 41 32)
Hub Gerards (06 - 53 49 33 74)
Arnold de Haas (045 - 524 43 72)
Tiny Kickken - Senden (045 - 524 33 14)
Ria Marell (045 - 5245167)
Theo Opfergelt (045 - 524 17 18)
Jan van der Zee (045 - 524 43 00)

Ere-voorzitter

F.H.C. Cortenraad, oud-burgemeester van Wijnandsrade

Ere-leden

E.F.M. Coenen - Vaessen, oud-burgemeester van Nuth
S. Cox, oud-burgemeester van Nuth
(+) F. Erens, schrijver (Catsop - Elslloo)
Z. Marell (Treebeek)
J. en A. Pijls - Emonds (Puth - Schinnen)
Mr. C.G.J. Rutten, oud-burgemeester van Nuth
A.J.M.G. Teheux, oud-burgemeester van Wijnandsrade

**De Bestuursleden en Redactieleden van de Heemkundevereniging
wensen alle Vrienden van Wijnandsrade
PRETTIGE KERSTDAGEN EN EEN VOORSPOEDIG 2005!**